

НОВІ ДНІ

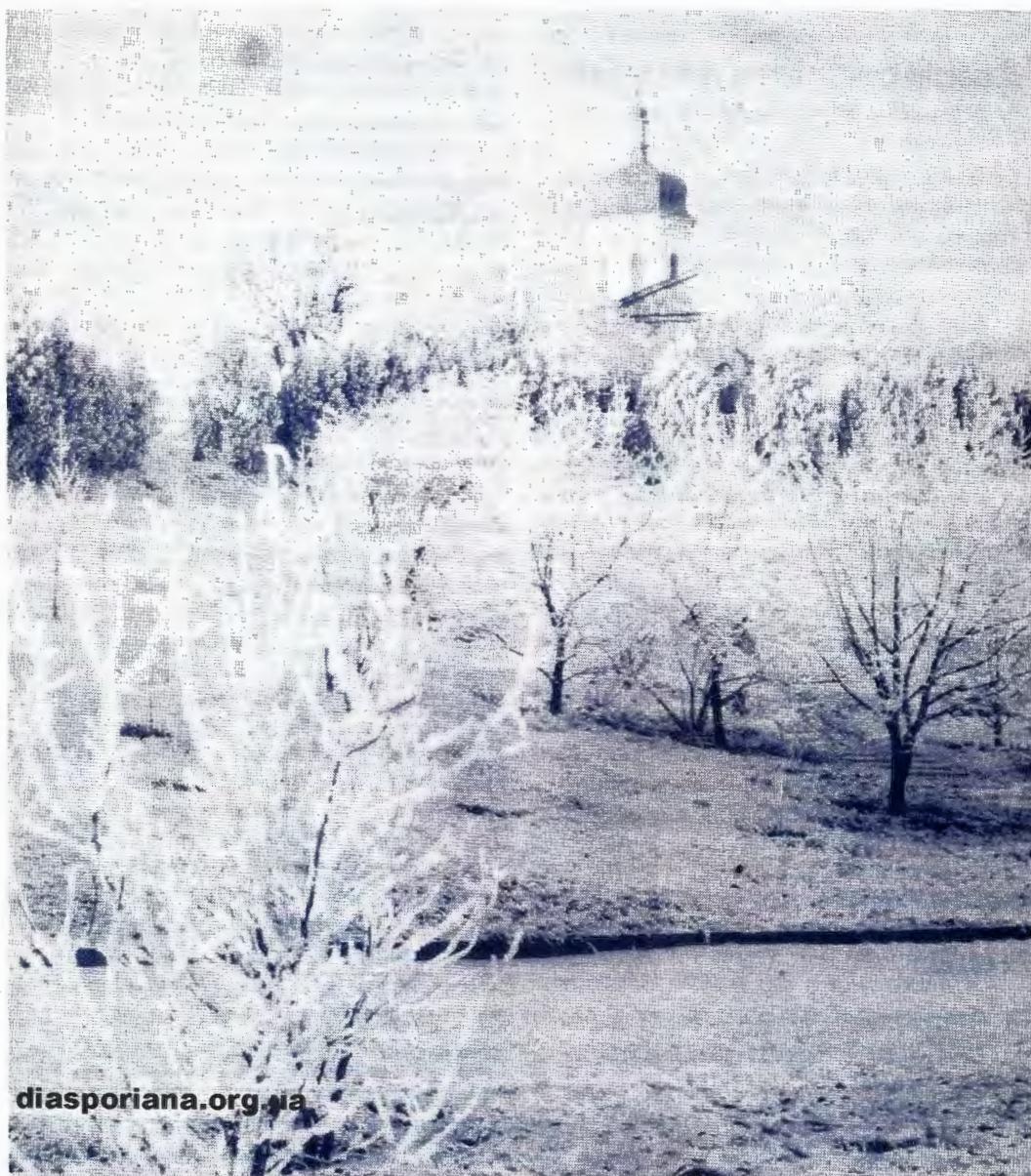
• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XXXVII

ГРУДЕНЬ — 1986 — DECEMBER

№ 442

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

NOWI DNI

P.O.Box 130
ETOVICOKE, ONT., CANADA
M9C 4V2

Tel.: (416) 621-2605

Editor-in-Chief: M. Dalney

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

1 YEAR SUBSCRIPTION — РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA: Can. dol. 20.00 кан. дол.
U.S.A.: U.S. dol. 18.00 амер. дол.

OVERSEAS — ЗАОКЕАНСЬКІ КРАЇНИ
U.S. dol. 18.00 амер. дол.
Avio — U.S. dol. 30.00 амер. дол.
or equivalent — або рівновартість

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:**AUSTRALIA — АВСТРАЛІЯ:**

Mr. Z. Steciuk, 10 Bates Court
Jacana 3047, Vic. Australia
Mr. A. Komar, 62 Cullford Ave.,
Klemzig 5087, S.A. Australia

GR. BRITAIN — ВЕЛ. БРИТАНІЯ:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

U.S.A. — СПОЛ. ШТ. АМЕРИКИ:

Чикаго і околиці:
Mr. D. Hrushetsky, 2635 Spruce Street
River Grove, Ill. 60171, USA

Філадельфія і околиці:

Mr. S. Jewsevskij, 420 Woodhaven Place,
Philadelphia, Pa. 19116, USA

Бостон і околиці:

Mrs. L. Dijak, 115 Connell Dr.
Stoughton, Mass., 02072, USA

CANADA — КАНАДА:**Тандер Бей:**

Mr. P. Swyrydenko, 133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont. P7C 2G4

Засновник і редактор 1950-1969 П. К. Волиняк

Видає Спілка „НОВІ ДНІ“ з обм. відповіальністю
Мар'ян Дальний — головний редактор

Редколегія: Іл. Бондарчук, Тоня Горохович, Василь
Гришко, Дмитро Кислиця, Олексій Коновал

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Редакція — НАПЕРЕДОДНІ СВЯТ І НОВОГО РОКУ	1
Ю. Коломиєць, Стефанія Гурко, Г. Вишневий — ПОЕЗІЇ	2
Лі. Бондарчук — ЖИТНІЙ ЛАН Докія Гуменна — КУНИЦЯ-КРАСНА ДІВИЦЯ	3
Вол. Мопшинський — ФРАГМЕНТИ З МОГО ЖИТТЯ	6
Павло Лопата — ОТЕЦЬ МИХАЙЛО ПОПЕЛЬ	7
Мар'ян Дальний — ТАК ДРУКУВАЛИСЬ „НАБОЇ ДЛЯ РОЗСТРІЛУ“	10
Юрій Клен — ПРО ГЕНЕЗУ ПОЕМИ „ПОПІЛ ІМПЕРІЇ“	13
К. Теличко — ЗРАЗКОВИЙ БУДИНОК В ЕДМОНТОНІ ДЛЯ СТАРШИХ	15
Юліян Мовчан — ПЯТИЙ ТОМ МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО	19
Олександра Ю. Копач — НАРИС ПОРТРЕТУ Б. АНТОНЕНКА-ДАВИДОВИЧА	22
Лев Яцкевич — ВІДНОВЛЕНА МРІЯ	23
Ярослав Назиревич — РЕФЛЕКСІЙ НА ВИСТУП ХОРУ „ЖУРАВЛІ“	25
О. Волох — ВСЕСВІТ (ІІ)	26
А. Білоцерківський — У ЮВІЛЕЙНІ РІЧНИЦІ ІВАНА ФРАНКА	29
Надія Салій — ОТРУТА РУЙНУЄ ВСЕ	30
Петро Одарченко — ЩЕ ПРО НАЗИВАННЯ ПО БАТЬКОВІ	32

На першій обкладинці — МАЛЬОВНИЧА УКРАЇНА. У Центральному республіканському ботанічному саду в Києві.

- Передрукі і переклади дозволені за поданням джерела. ● Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції. ● Незамовлених матеріалів редакція не повертає. ● Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправлюти і скорочувати надіслані матеріали.

П'ЯТИЙ ТОМ (продовження з стор 19)

так страшно не було, бо за гасла „геть від Москви“ (та ще й „задрипанки“ і т.д.) йому нічого не було. I тому, видно, справа була (принаймні, в ті роки) не в небезпеці московських репресій, а в тому, що Хвильовий, правдоподібно, до самої своєї смерті остаточно не втратив надії, що незалежно від всього, з комуністичною Москвою ще може якось вдастися „співжити“. Підтвердженням цього може служити його передсмертна записка. Якщо вірити розповіді Миколи Куліша, яку записав Йосип Гірняк то, після фатального прострілу 13-го травня до кімнати Хвильового негайно увішли його друзі догляділи на столі аркуш паперу, на якому відчитали таке:

ДО ЦК КП(б).

Арешт Михайла Ялового вважаю розстрілом всієї моєї генерації.

Хай живе Комуністична партія!

Микола Хвильовий“ (стор.180).

Якщо Хвильовий дійсно залишив таку записку перед тим, як пустити кулю а свій висок, тоді, виходить, він і далі вірив і, що хоч з наказу комуністичної партії стався „розстріл всієї генерації“ Хвильового (бо ж без відома і дозволу компартії нічого в ССР не родиться), проте він нічого не мав проти того, щоб та партія і далі жла.

Чи не так?

У зв'язку з усім вищеподаним при цій нагоді мені знову пригадуються слова одного з моїх однокурсників — студента інституту журналістики в Харкові (прізвища його не подаю, бо не певний, що він вже не живе). Ідучи разом з ним піде час процесії похорону Хвильового 14-го травня 1933 року, він, видно, дивлячись на шматачок білої марлі якою було місце смертельного пострілу на правій скроні покійника, пошепки сказав мені: „то був помилковий постріл. Замість собі, він повинен би пустити ту кулю в лоб ще років 15 тому одному з тих, що прийшли знову поневолити Україну“ (Студент був моїм добрим і довірливим приятелем, з яким ми могли говорити про все).

Іншими словами, якби Хвильовий і багато подібних до нього під час революції 1917-20 рр., замість стояти остроронь і захоплюватися московською „загальною комуною“, були в лавах борців за українську незалежну державу, то їм не було б пізніше потреби самим собі пускати кулі в лоб. На жаль, так не сталося, і тому тепер мусять дуже дорого платити за свію трагічну помилку в минулому.

Від Редакції: Не заперечуючи багатьох тверджень автора, треба однак сумніватися в тому, чи участь Хвильового й кількасот подібних до нього українських націонал-комуністів у лавах борців за незалежну українську державу змінила б вислід української визвольної війни 1917-1920 рр. Для української перемоги потрібно було, щоб не стояли остроронь не сотні, а сотні тисяч наших

(чи „здешніх“) селян, робітників та інтелігнетів, які в рішаючу хвилину оголосили свій „невтралітет“.

Безсумнівним натомість залишається факт, що після української поразки без М. Хвильового й горстки його переважно наївник однодумців ніякої „українізації“ чи „українського національного ренесансу 1920-их років“ не було б і більшовики почали б здійснювати свою безглазду теорію „злиття націй“ зразу після революції. Не виключене й те, що якщо б Хвильові мали активну підтримку бодай частини свідомих українських мас, то й масово голоду й терору 30-их років в Україні також не було б і українцям не загрожувала б сьогодні русифікація, як не загражує вона полякам, румунам, малярами, навіть, чехо-словакам.

ДЕНЬ ЧОРНОЇ СТРІЧКИ

Спеціальна подяка належить Міжнародному комітетові Дня чорної стрічки за добру працю, вкладену в організацію тієї події, що нагадує всім совєтсько-нацистський пакт дружби і їхній поділ Європи.

23-го серпня ц.р. я почувався гордий бути одним з трохи тисяч людей, що зібралися біля торонтської ратуші, щоб запротестувати проти дальнього поневолення 300 мільйонів європейців совєтськими комуністами. Було приемно бачити братів і сестер з різних поневолених країн, разом... Через щорічне відзначення цього дня плекатиметься єдність наших націй, яка мусить бути сильною, щоб продовжувати боротьбу за свободу...

Хай кожен, хто прочитає цього листа, постарається привести п'ятьох людей на наступний Міжнародний день чорної стрічки, що відбудеться 23-го серпня 1987 р., щоб боротись „ЗА МИР І СВОБОДУ!“

Крис Корвін-Кучинський, альдерман, Торонто.

КОРОТКО ПРО „НОВІ ДНІ“

...Висилаю чек на 25 доларів, передплату на один рік, а решту зарахуйте на пресовий фонд журналу. При нагоді висловлюю Вам щиру подяку за такий чудовий журнал, який випадково довелось мені прочитати.

Бажаю міцного здоров'я і щасливих довгих літ для всіх робітників журналу „Нові Дні“...

.

А. Х. шин, Нью Йорк

БУДЕ ПОВТОРЕНО КОМЕДІЮ „КЛЮБ СУФРАЖИСТОК“ У ТОРОНТО

Драматичний ансамбль української молоді „Муз“ повторить в суботу, 3-го січня 1987 р. комедію „КЛЮБ СУФРАЖИСТОК“.

Постановка п'єси відбудеться в залі Інституту св. Володимира, 620 Спадайна вул. в Торонто о год. 7-ї вечором.

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration
Number 1668
if not delivered please return to:
NOWI DNI
P.O. Box 130, Etobicoke, Ont.
Canada M9C 4V2

„...В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЙ ТЕПЕР БІЛЬШОГО НЕМАЄ..“

Василь Стус. Палімпсести. Вірші 1971-1979 років.

Упорядкувала Надія Світлична. Вступна стаття Юрія Шевельєва Марії Голінати.

В-во „Сучасність“, 1986. 480 стор., 7 фотографій + 4 стор. факсиміле рукописних віршів. Ціна в твердій обкладинці 25 ам. дол.

У В-ві „Сучасність“ вийшла збірка Василя Стуса *Палімпсести*. До збірки ввійшли, написані головно в у'язненні і на засланні, що їх підготувала до друку Надія Світлична. Збірку супроводжує вступна стаття Юрія Шевельєва „Трунок і трутинза“.

Видання цієї збірки важливе ще й тому, що ці вірші, як згадував автор, „легше було написати, аніж зберегти... бо нищилося, забиралося, кралося все, що потрапляло до їхніх рук“.

Книжка вмістила все, що вдалося врятувати від знищення і зібрати зусиллями багатьох людей. Збірка *Палімпсести* — посмертний пам'ятник авторові, замученому в радянському концтаборі 4 вересня 1985 року.

Палімпсести можна набути в книгарнях, або висилати замовлення на такі адреси:

SUCASNIST
Müllerstr. 33, Rgb.
8000 München 5
Bundesrepublik Deutschland

SUCASNIST
254 W. 34st St., 8th Floor
New York, NY 10001
USA

CATARACT PRESS
Box 1186, Postal Station "A"
Toronto, Ontario
Canada M5W 1G6

ПІДСУМКИ 29-ГО ДВОМІСЯЧНИКА УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ В АВСТРАЛІЇ

Цього року в серпні-вересні відбувся в Австралії традиційний уже 29-тий Двомісячник української книжки і преси. Проголосила його Українська Центральна Шкільна Рада за підтримкою Союзу Українських Організацій Австралії. Протягом Двомісячника розповсюджено 2629 видань та зібрано річних передплат на суму 19.661 дол.

Найбільше продали: крамниця П. Середюка (Сідней) на 2.902 доліари, кольпортер С. Гриців — 2.173.00, Крамниця „Карпати“ — 2.090 та голова УЦШР, вона кер.

школи в Нобл Парку біля Мельборну, пані Т. Сліпецька — на 1.910 доліарів.

Всього протягом 29 років розповсюджено в Австралії видань на 225.077 доліарів. Ці здобутки були б більші, коли б Двомісячник підтримали всі громади, організації, мистецькі одиниці, школи, а священики в своїх проповідях згадали б про долю нашого друкованого слова. Для цього потрібно також, щоб всі громади та організації на кожних своїх зборах присвячували потрібну увагу справі рідної книжки та преси, що є головними рушіями нашої культури, нашої свідомості, нашої боротьби за місце під сонcem.

За дорученням УЦШР,
прес. референт **Дм. Нитченко**

ЧОРНОБИЛЬСЬКА КАТАСТРОФА СТРАШНІША, НІЖ ВСІ ЯДЕРНІ ВИБУХИ

Газета „Нью-Йорк Таймс“ помістила статтю про дослідження катастрофи в Чорнобилі, що його провела каліфорнійська лабораторія Лоренс-Лівермор.

Американські вчені стверджують, що кількість радіоактивних речовин, викинених з чорнобильського реактора, які заразили воду, повітря і верхній шар ґрунту, дорівнює радіоактивному викиду з усіх ядерних вибухів в історії.

Кількість викиненого в Чорнобилі радіоактивного цезію можливо, на 50 відсотків перевищує кількість цієї речовини, викиненої в результаті всіх ядерних вибухів в атмосфері, разом взятих. Це є небезпечним для здоров'я протягом більш як 100 років. Він може викликати ракові захворювання і спадкові зміни.

В іншому звіті, складеному 12-ма спеціалістами з різних країн, сказано, що „поховання“ пошкодженого реактора Чорнобильської енергетичної станиці в саркофаг з бетону є лише тимчасовим вирішенням проблеми. Ця конструкція розрахована приблизно на 50 років, а радіоактивні речовини, які є всередині, будуть небезпечними значно довше.

Навіть після „очищення“ від радіяції першого і другого реакторів станції оператори зможуть обслуговувати їх лише змінами по два тижні, бо реактори ще довго будуть тайти в собі небезпеку. Тепер оператори будуть жити в містечку, що будеється для них за межами 35-кілометрової зони. Їх будуть привозити на працю спеціальним транспортом з радіаційним захистом.

Література, наука, мистецтво, суспільне життя

НАПЕРЕДОДНІ СВЯТ І НОВОГО РОКУ

Дорогі читачі! Це може здватися парадоксальним, але „Нові Дні“ цього року не встигли до вас на час. Не з нашої вини і цей номер журналу ви отримаєте, мабуть, запізно, коли старий рік буде за нами.

Не склався той рік щасливо ані для світу, ані для нашого народу, тому й не жалімо за ним, хоч стали на рік старші і набагато пессимістичніші.

Звісно, з усіх подій минулого року найважливішою й найтрагічнішою була атомна катастрофа в Чорнобилі, поблизу від Києва. Її смертоносні наслідки поразили багато районів України, а якоюсь мірою також територію сусідніх країн. „Нові Дні“ писали про цю трагедію мало, бо виходили нерегулярно й кожна вістка була б застаріла в порівнянні з тим, що ви вже читали в щоденій чи тижневій пресі та чули по радіо чи по телевізії.

Катастрофа на Чорнобильській атомній електростанції мусила б нагадати нам усім, що живемо в дуже небезпечному світі, в якому всякі старі події та „ізми“ втратили свою актуальність і значення. Але чи нагадала? З вислідів останньої вершинної зустрічі в Ісландії, з безконечних ялових і нещиріх торгів про контроль зброянь, з хвалькуватих заяв нового держиморди Чорнобильської АЕС про будову п'ятого і шостого реакторів у близькому часі там таки, врешті, хоча б з одноголосної постанови онтарійського уряду будувати свій другий атомний „чорнобиль“ біля багатолюдного Торонто, а не десь у віддаленішому й рідко населеному районі, можна зробити висновок, що тяжко міняти людські звички й усталені погляди, навіть коли йдеться про долю людства та всієї плянети.

У вужчому пляні, намагання КГБ та його західніх агентів утотожнити український народ, а зокрема його провідників у діаспорі, з воєнними злочинцями й антисемітами продовжувались і мали деякий успіх. З цього приводу велика частина наших діячів і преси втратила рівновагу й своїм загонистим тоном не прислужилася інтересам української нації. Замість доказувати, чому серед нас стільки юдофобів (або твердити, що юдофобів і воєнних злочинців серед нас взагалі немає), найвища пора

створити солідний український документаційний центр, який зібрав би авторитетні свідчення та документи про осіб, відповідальних за масові злочини у Вінниці, в багатьох совєтських тюрях з вибухом війни в 1941 р., в таборах полонених, у т. зв. штрафних та остівських таборах.

Натомість треба було б вибачитись, що через брак відповідних матеріалів ми майже нічого не писали на важливу тему впертої кампанії М. Горбачова про конечність „докорінної перебудови“ в СРСР. На мільйонах трупів кращих своїх громадян довгі роки „безпомилково“ будували комунізм і нарешті признались, що зайдли в сліпий кут, з якого може вивести лише докорінна перебудова. На жаль, в перших постановах Верховної Ради хоч і допущено діяльність приватних ресторанів і деяких видів приватної обслуги, проте наївть не затортнуто коріння, стовбурові і пишних корон партійної знаті. А без вкорочення партійної контролі і сваволі годі й мріяти про якусь докорінну перебудову системи.

Зрештою, як це не дивно, але ніхто з читачів таких матеріалів і не вимагав. Натомість часто домагались від редакції більше гумору в журналі, більше статей з медицини й на теми здоров'я, більше короткого і легкого матеріалу. Це симптоматична ознака, з якою треба рахуватись.

Сподіваємося, що Новий рік буде кращий для світу і, може для „Нових Днів“. Сподіваємося, що в Новому році наше видавництво якось подолає свої адміністарційні і друкарські труднощі й читачі матимуть журнал своєчасніше. І матимуть у ньому більше гумору й більше матеріалів на теми здоров'я, хоч, повірте, що нам часто не до гумору й хотілося б забути що в кого болить.

**А ТИМ ЧАСОМ БАЖАЄМО ВСІМ
ЯКНАЙЩИРІШЕ ВЕСЕЛИХ СВЯТ
І ЗА СТАРИМ, І ЗА НОВИМ СТИЛЕМ
ТА ЩАСЛИВОГО Й ЗДОРОВОГО
НОВОГО РОКУ!**

М. Дальний

Ю. КОЛОМИЄЦЬ

СКЛЯНЕ МІСТО

Скляне небо,
скляні стіни...
Слові треба
дущу вміло
нанизати на слова.
Очі лячно оставпіли, —
ні одного тут вікна.
Замість люду
тільки тіні.
Що за диво
чорне з білим
розмішалося додна.
Всі з ротами
і без мови...
Скляні стіни
в коробках
ні краплі крові.

ВІЧНИЙ ДОМОВИК

Помилуй спогади
і вигнані тополі, —
вони так високо
до Тебе
завжди хочуть.
Непом'ятуши віку
мимоволі
в дуплі від сонця
трути просять.

Чи хтось забув
там вістку одудину
бо не втечеш
голічєрва від ночі.
І наливається буркун,
буркун єдиний
і домовик, що на гориші
й досі врочить.

А-МЕ-РИ-КАН-ЦІ

Коли забудемо вже
пращурів,—
блаженно на очах
складемо
пальці;
в сіреньких перевернемось
щурів,
тоді щасливі будуть
з нас
а-ме-ри-кан-ци.

БІЛЬ СЛОВА

Плодися слово на чужій
землі!
Перебираю чотки
знову
бо найдорожча ти
мені
не знаного дитинства
мово.

Плодися слово!
Уже так судно,
і доля попрана в чужих
дощах.
Із понеділків виростають
будні.
Тебе все менше й менше
на устах.

Плодися слово!
Плодися сановито,
щоб голосінь твоїх
почув
пан Біг
і в небо вийсь
несамовито,
бодай щоб жайворон
тебе
зберіг.

Степанія ГУРКО

НОВИЙ РІК

Новий Рік, Новий Рік!
Пливе життя старий потік,
Що тут нового? Хіба вік!
Новий Рік, Новий Рік!
Тримайте його, щоб не втік,
Тримайте його хоч за хвіст,
Надайте йому якийсь зміст
Як не в м'ясниці, то хоч в піст.
Новий Рік! Новий Рік!
Що в вас нового?

СНІЖИНКА

Ти до мене прилетіла із просторів,
Вічності таємної крихіточки принесла,
Білим пушком впала на моєму комірі,
Заблистила райдугою барв і щезла.
І під дотиком твоїм преніжним
Забриніли струни в моїм серці,
В голові нові думки загралі,
Лицарі немов на герці,
Ген про вічність, про простори
Що над нами, невідоме нам і невловиме,
Про кінець усьому неблаганий,
Про життя мінливо-мерехтливе...

I хоча нічого не осталось
Від сніжинки, що була на моїм комірі,
Смерть її — нове життя створила,
Ожила вона в новому розмірі...
От і віришк цей, рядочків кілька,
Радості невинної хвилина,
Диво-дивне — та ж оця дитина —
Це була лиши крапелька у морі,
Голуба сніжинка із просторів.

ПОЕТОВІ

Зима. Мороз. Сніги і вітер,
Замерзло слово на лету,
Упало на папір між літер,
Сковзнулось по буття льоду.

Заснуло все — душа і мозок,
Із димарів несеться дим,
З теплих домів — лиши дзенькіть ложок,
А ти під небом сам один

Весни чекаєш, ждеш відлиги,
Серед морозів, серед стуж,
Щоб слово вирвалось з-під криги,
Всміхнулось сонце з-під калюж,

В яких за дно бездоння неба,
Де відбивається твій світ.
Невже ж тобі хоч цього треба,
Щоб слова воскресити міт?

Григорій ВИШНЕВИЙ

Я ЩЕ СТРІНУ ТЕБЕ

пісня

Я ще стріну тебе, як едину, одну,
Незамінну в віках, найдорожчий мій цвіт.
І ми підемо в даль, в життюву далину,
Я для тебе знайду відзолочений світ.

Все життя я блукав на дорогах чужих,
У біді, в помилках не втрачаючи мрій.
І здавалось завжди, що ніколи не жив,
Все шукав по світах образ твій, образ твій.

Бо ти казка моя, бо ти мука моя,
Яку знат я давно, яку знаю й тепер.
Це душа золота, це голівка твоя,
Твої очі ясні, як прозорість озер.

Ти прийди, появись... Щастя нас не мине
Чи то вдень, чи вночі, по весні, восени,
Коли небо в зірках чи, як синь, чарівне
Будуть в серці палкім найчудовіші сни.

Я без тебе, як тінь і холодна, й сумна,
Проживаю свій вік вечоровим життям.
Де ти, мріє моя, ти єдина, одна,
Де ти, сонце мое, мій сердечний бальзам?

„НОВІ ДНІ“, грудень 1986

Іл. БОНДАРЧУК

ЖИТНІЙ ЛАН

Людину цю я вперше побачив на краю невеликого житнього лану. Стояла вона до мене в профіль з ледь похиленою сивою головою.

Ланом, мов поверхнею золотавого озера, що вкублилось в море зелені незайманого лісу, хвилював поривистий вітер. Колосся, налите життедайним зерном, розгойдувалося пружкими приливами. Приливи котилися один за одним, місцями натужливо гнулися додолу, грайливо випрямлялися, часом здригаючись дрібними брижами. Вітер пахнув роздоллям степу, нашого придніпрового, степу мого босоногого дитинства. Пахнув сухим черноземом, полинем, терпкістю розчавленого пасльону, сонцепком серпневих днів.

Людина по пояс стояла в шамотіючим колоссі, дивилася в ніщо, перебувала в стані повної відчуженності. Видно лан, пахуча теплінь вітру, викликали далеке, приспане роками, і людина, за кам'янівши, душею своєю натрудженою, зраненою безліччю життєвих падінь, пробувала збегнути тайну земного буття. Під чужим сонцем, в нерідній стороні, куди загнала її стихія людського озвіріння, стояла в блаженному спокої миру з Господом і з собою...

Тоді я не порушив отої самозабутності. Обережно, майже навшпиньки, ніби боячись розбудити когось зі сну, зник у світлотінях лісовій стежечки.

Далеко пізніше, після літературного вечора, підступили до мене двох пожилих, дуже мілих людей. В рисах обличчя чоловіка промайнуло щось бачене, але де і коли це могло трапитися, пригадати не спромоглось. Ми познайомилися, розговорилися. Від обох них випромінювалася неймовірна краса людської доброти, душевна святковість, потік внутрішнього спокою. Між масою духовно зоднакових, уподібнених одне одному, були вони своєрідною окремішністю, до якої тягнуло, як тягне спраглого до освіжутої чистоти берегового джерельця.

Я був глибоко зрушений радістю внутрішнього зближення з ними. Не витримав і запитав:

— Скажіть, на Божу милість, де ви тут такі взялися?

Ганна Дмитрівна всміхнулася промінчиками зморщок кругом очей, легенько торкнулася мого ліктя.

— От що, — сказала, — за три неділі Свят-вечір. Дуже просимо — приїжджайте до нас у гости. Разом відсвяткуємо, віддамо Богу хвалу, а там і побачите відкіля ми взялися.

Як згодом виявилось, жили вони на відлюдді, далеко за містом в бринливій тиші і фруктових садів. В минулому вели своє яблуневе господарство саморуч, а на старість здавали в оренду. Ганна Дмитрівна у вільний час відпочивала за мольбертом, а Іван Федорович розпочинав своє щорічне

раювання з весною, коли виносилися в сад вулики. Тоді то він зраньсонця і до вечірніх сутінків чаклював біля своїх невтомних трударів, омоложувався, прислухаючись говорові бджолиних крилець, що тягли у всі сторони свої золоті, невидимі ниті.

Усе тут у Івана Федоровича було старосвітським: і вулики саморобні, ще на домашній стиль, і рамки, як у діда-прадіда, і сотнів не купував готових. „Бджілка сама знає, що їй робити — казав. — А з того фабричного казна-чого і мед не такий, воском не пахне“. Та й діжка для викачування меду була зроблена по домашньому. Він навіть куреня неоподалік поставив. Любив посидіти в ньому, пополуднати в освіжуючий прохолоді, подумати в люльку. І інше з темнотою повертається не-квапом до хати, приносив з собою свіжий запах надвір'я. Скидав крислатого бриля, молився перед старезною іконою Богоматері, побожно підходив до дружини і, обнявши як молодшу сестричку, ціливав в одну, в дручу щоку, садовив поруч себе:

— Люба моя, — казав, — з тобою в мене і стасть, як молодість.

Наступного ранку підводився затемна, приносив дружині в ліжко склянку легенького чаю, від якого струмився солодкуватий запах розквітлої липи. Сповнений святковістю, присідав їй в ногах і так вони разом чаювали.

А коли за вікном рідшала темнота та схід неба починав багряніти, ласкою долоні пестив дружину щоку і йшов на пасіку.

Бджолярство полюбив Іван Федорович ще змалку. Зачарувала його дитячу уяву Божа комашка, коли ще босоніж гасав росяними левадами та польовими, з весен протоптаними стежками. Проніс він цю фанатичну пристрасть крізь усе своє трудне життя і через неї вже ось тут, на канадській землі, замалим не пішов у могилу.

Позаминулі осени заїхав до нього сусід, про-смердів бензиновим перегагаром ціле подвір'я. Іван Федорович саме перевозив вулики до тепленького хлівця на зимівлю.

— І нашо ви даремно трудитеся, — сказав сусід.

— Меду вони за зиму стільки ззідять та й за отоплення плати. Тут так не робиться.

— Ну а як же по-вашому тут робиться? Бджілку зимувати надворі залишають, чи що?

— Ні. Останній медобір викачують, бджіл газом витрюють, а весною з Каліфорнії за дрібний гріш купують нові рої. В пачечках їх невеличких привозять.

Івана Федоровича ніби стовбняк вдарив...

— Ви що?.. — ледве вимовив. — Ви при своєму умі, чи, може, жартуєте?

— Не жартую. Попитайте тутешніх пасічників, вони вам те саме скажуть.

Іван Федорович смертельно зблід... розвів руками, дивлячись на сусіда таким поглядом, ніби той сказав: „Прийшов кінець світу“... А потім викрикнув голосом, повним безмежного жаху:

— То це ж як?! Як, я вас пытаю? Доляр зробив з пасічника варвара, убивцю... Смерть бджолі в подяку? Не можете ніяк нажертися, окаянні?!.. Будьте ж ви всі трижды проклятими!

В голові Івана Федоровича запаморочилось, світ став чорною ніччю. Відчуваєш як під ногами похитнулася земля. Не стало чим дихати і він, насліпo ха-паючи у повітрі якусь опору, повалився додолу...

Три місяці Іван Федорович пролежав в лікарні. Початки страхали безнадійністю, лікарі побоювалися, що може не витягнути, не виживе. І лише повсякденна присутність Ганни Дмитрівної, піклування, рівне материнському, підняло його з ліжка, оживило життєлюблячу душу.

І коли, худий і знесилений, повернувся додому, то найперше заглянув до хлівця. Довго й самітно стояв він там між своїми вуликами, відчуваючи приплів життедайних сил, що повнили теплом зболену душу. Образа на отої катанинській світ, що во славу безкорисної наживи нищив в людині людину, почала повільно влягатись. Але світ той для нього і надалі залишався вандальським, небезпечним.

Наступного дня покликав майстрів, сказав обнести садибу високим частоколом, ворота на замку тримати.

— Щоб всяка погань — сказав дружині за вечерею — носа сюди більше не показувала.

Деякий час Іван Федорович ходив в зажурі, до-слухався до душевної незлагодженості, яка — нема-нема — та й знову помулювала ще невсто-яній спокій. Частенько в помислах пробував шукати виправдання людському здичавінню. Дотепер, коли говорилося про чиюсь ницість, пропускав це побіля своєї уваги. Самовидцем всього того не був, а люди, як люди: на копійку почують — решта ж лихий вимисел. Будучи натурою до дрібниць чесною, неспособною піти навіть на найменшу непристойність, думав що й інші повинні жити так само. Бо як же тоді миритися з повсяк-часними угризіннями власної совісти, як людям в очі глядіти?

Після випадку із сусідом, світобачення стало сприйматися по іншому. В душі Івана Федоровича щось почало надломуватися. З завії років пам'ять все частіше висмікувала картини далекого дитинства. Рідне, до крику свое, закодоване в найменших кутючках душі, піднімалося благодаттю, заспокоювало, кликало до себе. Тутешнє, навколо-лішнє робилося дедалі чужішим. Не чулося до нього кровної прив'язанності, як не чується до найманого поля, на якому і сіялося, і косилося, та яке все ж таки не було твоїм, батьківським, прадідівським, рідним. На якому ще пастушам не колов гострими стернями босих ніг, не ловив дитячим зором цяточку співучого жайвороника в синяві сонячного неба.

І чим більше Іван Федорович над цим замислювався, тим чіткіше усвідомлював жах доби, в якій довелося жити.

В свят-вечірній день збиралася я в гості до Івана Федоровича та його дружини з невіддільним почуттям чогось доброго. Три тижні вони обое не виходили з думок, хоч тоді про них нічого ще й не знов. Але сама згадка про зустріч хвилювала нетерпінням, незникаючим бажанням побути в їх присутності, порозмовляти, бо здавалося крили вони в собі якусь тайну.

Виїхав в дорогу раніше потрібного. Заповідалася на сніг, на непогоду. Так воно й сталося. Як тільки виїхав за місто, лапаті метелики сніжинок спочатку впрорідь, а потім цілою гущою полетіли назустріч автомашині. Побічні поля зробилися чистоперкалевими, немежуваними, потонулими непроглядною далиною в білій безвісті. І саме в цю мить незвано вихопився кадр із давно минулого: пара коней, віз, опущені з полудрабків ноги, юнацькі жарти, вигуки. Проїзджаючи обіч молодого сосняку, враз пустився отакий самісінько сніг... Вітру не було. Білі зірочки сніжинок густою непроглядною масою крутились на одному місці, ніяк не хотіли приземлюватися. Все нараз вмовкло, зачаровано любувалося на оту картинну красу. Навіть коні чомусь зупинилися. Кругом царствувала неземна тиша... світ перетворився в білу казку...

Саме біля місця, де ми тоді зупинилися, між двома рядами сосон тулилися один до одного невисокі горбочки трьох могил. Це війна залишила людям на незабудь свою гірку пам'ять. В сорок першому вбили тут трьох молоденьких медсестер. Чекали вони з своїми раненими на підвodu та й залишилися під соснами чекати навіки... Німецький пілот дав кулеметну чергу, зник в голубіні нашого неба, а вони лягли в землю слухати шум соснового лісу.

Сніг танув на вітровому склі, тремтів краплинами стримуваних сліз, дорога покірно стелася під колеса, а сув'язь думок, мов журавлині тривожні крики, все рвалася і рвалася в незабутню рідну далечінь...

За свят-вечірнім столом нас було п'ятеро. Навпроти мене розмістився земляк господаря, чоловік з буйним сивим волоссям, поруч нього елегантна, на перший погляд, дама в чорній атласній скуні. І коли б не маса перстенів на її пальцях та півмісяць без смаку зробленого нашійника, виглядала б вона симпатичною літньою жінкою. Золото її не прикрашувало, навпаки — крикливо твердило про заможність його власниці.

Стола приготовила Ганна Дмитрівна традиційно, з дванадцятьма стравами, як і велить звичай. Посередині стояла полив'яна, чого доброго ще домашня, миска куті. В різблленому червоним по чорному підсвічнику похитувала жовтавим язичком товста, своєї роботи, воскова свічка. Гаптована скатерка з посрібленою каймою, великі накрохмалені салфетки, відсутність непотрібних, тепер модних, близкучих дрібничок, якими часто хизуються наші господині, робили стола по старинному святковим.

В кутку під лямпадкою, що блимала синюватою тьмяністю перед іконою Богоматері, стояв об'ємний сніг жита. Зв'язали його не декоративною поцяп'кованою стяжкою, а таки справжнісінським перевеслом.

В протилежному боці кімнати ліниво поверталися диски магнітофона: тихо, торжественно та урочисто відправлялася свята літургія...

Чомусь хвилину перед вечерею всі нараз притихли. Кожен поокремо згадав про тих, хто навік згубився в хуртовинах далеких доріг. Покинув убогу зоряну землю Вітчизни, пішов та й більше не повернувся...

Іван Федорович підвівся першим. Вдячно глянув на дружину, гостей. Глибоко зіхнув, ніби вивільнюючись від непосильного тягару, й сказав:

— Помолимось...

Відкинув голову на потилицю, пошукав зором когось понад стелею, а потім повернувся до мене в профіль, глянув на ікону Богоматері.

І в цю мит я впізнав, що це була та сама людина, яка колись одиноко стояла на краю житнього лану...

Січень, 1985

„ВІТЕР З ВОЛИНІ“

Михайло Подворняк **Вітер з Волині**, видання Інституту Дослідів Волині ч. 44, Вінніпег, Канада, 1981 сторінок — 242.

„Вітер з Волині“ — це книга споминів. У ній описується переживання автора і долю Волині від початку Другої світової війни під час окупації Західної Україниsovets'kими, а згодом нацистськими тиранами. Нотується епізод жахливого поліційного терору з боку совєтського режиму, масового людобивства, доконаного нацистами, короткої повстанської української провесні, злочинного братовбивства і повторного приходу більшовицької влади в 1944-му році.

Спомини „Вітер з Волині“ написані правдиво. Читання їх часто збуджує глибокий душевний біль за Волинь, за бідний, многостраждальний і многократно обманюваний народ, за озвірення людини й повстання брата проти брата. Хоч не все в цій книжці приємне, проте воно правдиве і про все це треба говорити, поки ще є кому сказати правду. Треба було оповісти про переживання нашого народу, про його спливання кров'ю невинних людей, про чисті патріотичні збудження, про надії на визволення, про гіркі розчарування і про безрадну покору брутальній силі. Все це становить загальний зміст книжки „Вітер з Волині“.

Технічно, „Вітер з Волині“ — це книжка люксового видання. Її можна набути в Інституті Дослідів Волині. Ціна книжки — \$10.00 в м'якій оправі; \$12.00 — у твердій оправі. Замовлення і гроши посылати на адресу:

RESEARCH INSTITUTE OF WOLYN
P.O. BOX 606
WINNIPEG, MAN., CANADA
R3C 2K3

КУНИЦЯ — КРАСНА ДІВИЦЯ

(Із недрукованої збірки „Прогулянка алеями мільйоноліть“)

Другого дня після концерту Лада зустріла в кав'єтерії Ганну й запитала:

— З ким то ти так розмовляла вчора? Хотіла підійти і я, але ви обое так розмахували руками, що я побоялася перешкодити. Може сварилися?

— Та це ж той дивак! Нахватаний всезнайко. Думає, що вже всі розуми поїв... Я вдала була, що його не бачу, а він сам підішов, теє-сеє, а потім і на свою „зіпсовану платівку“ переставився... Цілій антракт торочив...

— Щось путнє?

— Та де... Спочатку, розуміється, пішла мова про Діву, я йому сказала ще раз, що думаю, а він...

І тут Ганна почала з мімікою переповідати все те, що їй дошкалило вчора. Лада мовчки слухала.

— „Ну, менше з тим, — каже цей Знайко з „ось то я!“ апльомбом, — Розповіли ви все про Діву, все, що знали... З цим можна погодитися: ріки — русалки — праматері... Гаразд, але чи маєте ви хоч приблизну уяву, коли ці процеси відбувалися?“

„Мезеоліт, звичайно, — кажу, — післяльодовикова доба. А коли ж?

„А про ностратику чули? — з присмаком своєї вищості допитує. — Ностратична мова подає точніші відомості.

— Це ж яка мова? Від Адама?

— Від Адама, чи не від Адама, а попередня, давніша за іndoевропейську. І ото з неї тягнуться пасності мов, таких несхожих між собою, що вам і не снилося...“ (Знайко ще й перечислав із десяток мов, я вже й не запам'ятала). „Ця мова подає образ якоїсь такої країни, де нема пальм, ні морозів, із дуже поміркованим кліматом, у зоні південнішній, ніж тепер. І ця зона лагідного підсоння охоплювала такі простори, як нинішні пустелі Африки та Азії. Це і є час ностратичної мови. Ранній голоцен...

— А яке це має відношення до... — пробую перевірити, але не дає.

„Як почало в Африці та Азії висихати, а льодовики в Європі відступати, то й зона поміркованого клімату пересунулася північніше, в Європу. Населення з півдня також сунулося й витиснювало давніших мешканців-мисливців, які йшли за стадами оленів, що посувалися на північ... Отож тоді й ваші діви та дани порозривалися...

„Як це ви мені доведете? Якими фактами? — питую. — Лябораторій тоді не було...

„А то дуже просто. Лінгвістика вже досить добре вивчила ту попередню мову, що з неї, між іншим, формувалась і рання іndoевропейська.

Отож із тієї ностратичної мови є ~~загальні~~, що ця світова драма відбувалася 12-14 тисяч років тому.

„Я ж кажу: мезоліт!

„От саме! Тотемістичний ~~загальний~~ ~~загальне~~ то-дішне людство.

„І по чому це видно?

„По чому? Лінгвісти дивляться ~~на~~ ~~загальні~~ є в тій мові, а яких нема. Про мета ~~загальні~~ ~~загальне~~ заприклад, нема нічого, а от термін ~~загальний~~ і термін „родити“ є. Одне слово!

„Подумаєш, яке відкриття! Слово ~~загальний~~ — на-сміхається.

„І звучать вони так само. ~~проблеми~~ — ~~куене~~. („жена“, „гена“). „Куене“ у ~~вострітніх~~ ~~загальних~~ не тільки „жінка“, а й „вовчиця“. „Пізане“ — „собака“...

„Як ви смієте? — обурилася ~~як~~ ~~загальна~~ замахнулась, наче на захист. — Таке ~~загальне~~!

„Егеж, наша прамати, — ~~мати~~ ~~така~~ є ~~собі~~ цей Всезнайко, але обома руками. — Ег, та ~~то~~ запа-лювала й доглядала вогнища. ~~або~~ ~~жінки~~ зе зга-сло, вона була і вовчицею ~~волаючи~~. Біля ~~так~~ цей її — так само звався. Це ~~я~~ ~~так~~ ~~загальне~~ що давав життя її нащадкам, які живилися ~~живі~~ ~~м'язами~~ й кров'ю... Або й навпаки. То — ~~як~~ ~~загальне~~. Тому всі вони — і люди, і вовки — ~~одна родина~~ ~~к~~ ~~у~~ ~~е~~ ~~н~~ ~~а~~

Лада, що цю інсценізацію ~~вчорашньої~~ ~~веретелки~~ уважно слухає, докинула тут і своє ~~шапку~~.

— А справді! Археологи ~~дуже часто~~ ~~захоплюють~~ при доісторичних покійниках ~~просперитети~~ вовчі зуби. То, напевно, обереги. ~~символи~~ ~~акустичні~~ та-лісмані чи фетиши... Ну, ~~катаї~~. Ганна, ~~зали~~!

— Далі:

„Це суспільство — мистинське. — ~~как~~ Знайко, наче він там був. — У тій мові ~~не~~ ~~важливі~~ ~~стілів~~ обробітку землі, невідоме ні ~~хліборобство~~, ні скотарство. Звірина була дика. ~~живе~~ ~~мир~~ є, як у колядці каже. Ще навіть нема ~~назви~~ ~~містичного~~ з глини посуду, а посудом були ~~веретені~~ ~~тарін~~ (і до сього дня це слово із нами!). Або — ~~кветені~~ з лози коші, обмашені глиною...

„То виходить, — неоліт ще ~~я~~ ~~не~~ ~~зачинався~~? — я вставляю. — Чи це не час ~~Артеміса~~ володарки дикого, неприрученого, звіра? ~~Мати~~ її була вовчиця, до речі...

„Ясно. Ми ж говоримо про 12-14 тисячоліття до нас.

„І де ця нова поміркована ~~жінка~~ ~~розвивалася~~? У південній Європі?

„Почасті. Але вірніше — у ~~Східному~~ Середземномор'ю. Ото там, на межі Європи ~~і~~ Азії, почали виникати перші хліборобські культури та й просу-ватися в Європу, все даті ~~ї~~ ~~зали~~ — через Балкани вгору й до Буго-Дністровського басейну, а там і далі на захід... Ото тоді на основі ностратичної мови й розвиваються всі наші іndoевропейські. І це потверджує таке слово. як ~~куене~~ — „жінка“ „ма-ти“ „вовчиця“...

„То, по-вашому, виходить, що англійська королева, к в і н (Qween), майже к у е н е, — це та сама мезолітична вовчиця, що сидить біля вогнища свого клану? — запитала я, рада, що, нарешті, маю змогу підставити цьому зарозумілому Все-знайкові ніжку. Нарешті!

І дивно! Всезнайко не падає, хоч і перечеплений.

„Чому, ні? Ясно! Це ж те саме слово. К і н (Kin) це же „рідня“ Ну, і далі можна згадувати: к і н г, конунг, кнехт...

„І кінь — підставляю я ніжку ще раз.

„А що ж! Може бути! — незрушено відказує й на це Всезнайко. — Якщо куене — „вовк“, „собака“ то й „кінь“ (тоді ще неприручена тварина) міг так зватися. До речі, на Чернігівщині й досі дифтонгують. Кажуть не кінь, а куйнь, куонь, куинь. Так там людність говорить і сьогодні.

Я вже й не знала, що на це казати. А тут загадала!

„Але ж квін і кінг, у нас звучить зовсім інакше: „княгиня“ і „князь“. Щось далеко від подібності.

„Вам здається? — на мить Знайко задумався. Раптом мало не підскочив, і ото так тоді несамовито розмахався руками. — Ви зробили геніальнє відкриття! Та це ж сватання! Пам'ятаєте? А як не пам'ятаєте, то нагадаю. Це ж закам'янілий образок із мезолітичних часів! Пам'ятаєте? Оця сцена. Ось прибувають до воріт дві поважні особи із жезлами — старости. Жезли (палици) це ознака їхньої високої місії, Струкають у ворота, просять відчинити. Господар (це сусід) питав:

— А хто ви такі будете? З якого ви роду-племени?

— Ми мисливі з далекого краю, ловимо тут усякого звіра, та бігла перед нами куниця, от-от зловили б, а вона забігла у ваш двір. Віддайте нам нашу куницю — красну лівицю!

— Тут я вже далі не слухала, — додає Ганна, — бо сама не раз чула цю формулу сватання, прикрашену різними фантазійними візерунками, це вже залежно від хисту старост. Я вже намірилася продовжувати, але Всезнайко хоче говорити сам.

„Куница. Та сама куене, і вона ж — „красна дівиця“.

Цілком так, як було в мезоліті 12 тисяч років тому.

— Вже й третій дзвінок сигналізує, а ми ще вияснююмо справи дванадцятитисячолітньої давності. Так і не докінчили — поставила крапку Ганна.

— Отак, як бачиш...

Лада слухала все це з неослабним інтересом і підсумувала так, як їй здалося вірно:

— Мисливці, куница, красна дівиця, а на весіллі — княгиня... Священне ритуальне дійство, що пройшло крізь віки-епохи в нерушенні цілості. А чому? Тому, що законсервовано вживається побутово віками. Веди, саги й єдди такої чести не мають, позабувалися, вийшли з ужитку, а ця наївна

ЛЮДИ—ПОДІЇ—КОМЕНТАРІ

Володимир МОШИНСЬКИЙ

ФРАГМЕНТИ З МОГО ЖИТТЯ

(Частина друга, II)

Отець Захарій підійшов до тієї групи, щоб дізнатися більше:

„Ми з сусіднього села Карагача. Ми болгари, — село болгарське.

Наш хлопець захворів і ми його возили до головного лікаря ізмайлівського шпиталю. Він пильно оглянув хлопця і сказав, що ця хвороба невилікова. Ми тоді звернулися до нашого пароха отця Павла Цугия, щоб він нам порадив, що робити. От. Павло сказав, що її можна лікувати тільки спеціальними молитвами св. Василія Великого. Але в нашій духовній окрузі друга округа Ізмайлісько-Аккерманської Єпархії є тільки священик, який може цю хворобу вилікувати, — це — о. Захарій Чайківський, парох села Барти. Їдьте до нього, попросіть полікувати й скажіть, що я надіслав вас!“

О. Захарій повів їх трьох до аналоя посеред церкви, сам став перед ними обличчям до хвого і сказав: „Зараз я буду читати молитви, створені св. Василієм Великим спеціально для цієї хвороби. Я буду молитися і глибоко вірю, що хлопцеві буде добре, але і ви мусите зі мною молитися з вірою в те, що хлопець поправиться“.

І о. Захарій тихо, але дуже виразно почав молитися. При кінці його голос сильно зміцнів, а хлопця все більше крутило. Нарешті, останній акорд, — „Сатана ізиді!“ — з великим натиском наказав о. Захарій і хлопця вирвало з рук тих, що тримали його та понесло щосили, і вдарило в задню стіну від аналою певно метрів 9-10! Він упав коло стіни, як мертвий.

От. Захарій пішов до вівтаря, зняв ризи і, вийшовши з вівтаря, підійшов до тих двох, які розгублено стояли над хлопцем:

„Тепер, беріть хлопця, везіть додому, покладіть його в ліжко і добре накрійте кожухом. Хай виспиться. Якщо не допомогла наша молитва, то в неділю привезіть його знову, будемо молитися ще раз!“ Ну, а що ми мусимо вам дати за ваші труди, отче?“ — запитав батько.

(продовження на 8 стор.)

інсценізація з часів мисливських ще й досі живе. А що ж, може ні?

Повідомляємо любителів творчості Докії Гуменій, що її збірка „Прогулінка алеями мільйоноліть“ вийде незабаром окремою книжкою у видавництві „Смолоскип“, — Ред.

„Нічого. За ці молитви я не беру нічого. Хай Бог допоможе! З Богом їдьте додому!“

Отець Захарій був дуже змучений цим сеансом, який тривав коло двох годин. Виладовання гіпнотичної сили його змучило до кінця. Коли ми прийшли додому, о. Захарій попросив шклянку вина і сказав: “Я хочу полежати до вечірі, не будіть мене раніше!”

Осінь прийшла якось непомітно... Ячмінь і пшениця вродили добре, а кукурудза — дуже добре. Тяжко було збирати врожай, особливо виснажувала косовиця! О. Захарій косив дуже добре! Я — слабо, бо ж у німців косив на „лобогрійці“, а Миколі було якось немоготу навчитись володіти косою — він громадив. Помагали на косовиці служниця Феня з своєю помічницею, тринадцятителітною Тьошкою! Вдома залишалася моя дружина, яка варила вечерю для голодних і змучених робітників. З кукурудзою було легче, бож тільки ломали качани, а потім зрізали серпом кукурудзяне бадилля. Але все вже було звезено додому — хліб стояв в скиртах, а кукурудза виглядала померанчевими плямами через щілини „сосойника“ (спеціальна споруда з вузьких дощок із щілинами для протягу). На плоскім даху з очерегу лежали великі гарбузи, а баштан теж зібрали і крім засолених капусти та огірків, о. Захарій наквасив бочку невеликих кавунів!

Одного осіннього вечора а половині жовтня ми сиділи після вечері, пили чай і розмовляли про дрібниці. Отець Захарій сидів задуманий, а потім звернувся до мене і каже: „А не взялись би ви відновити або наново намалювати празникову ікону в нашій церкві — св. Архангеля Михаїла? Добре було б це зробити до храмового свята 8-го листопада. Річ в тому, що вторік одного дня була велика буря з громовицею! Бліскавка вдарила в хрест на куполі церкви, пройшла вниз, пішла по іконостасу через ікону св. арх. Михаїла, яка зовсім потемніла, а далі пішла через підлогу в землю! Зачепила також пару сусідніх ікон“.

„Треба буде подивитися на ікону завтра і вирішити, що можна зробити!“ — відповів я. На другий день рано я з о. Захарієм пішов до церкви і оглянув ікону. Ікона була знищена бліскавкою зовсім — фарба згоріла. Сусідні ікони були трохи пониженні з тих боків, що рядом з іконою св. арх. Михаїла. І дивно було, як не згорів увесь іконостас чи церква.

На другий день я подався до Ізмаїлу. В Бабелі я зайшов до знайомого селянина, щоб найняти підводу. „Не можу вас везти до Ізмаїлу!“ — каже селянин. „Чому?“ — питаю я. „Бо я маю везти „марфу“ (в даному випадку-пісок) на базар“ — відповідає селянин. „Ну, а як куплю у тебе твою „марфу“ і скажу куди відвезти в Ізмаїлі, то повезеш?“ „Так, дуже радо!“ відповідає селянин. „І я з тобою поїду?“ — питаю. „Ta звичайно, ви ж купили марфу і я мушу доставити туди, куди ви скажете“ — відповів селянин.

Я сів на віз з піском і ми поїхали. На половині дороги з Бабеля до Ізмаїлу є глибока балка. В тій балці є шинок, криниця з доброю холодною водою і росте декілька дерев. Ми спустилися в балку, коні зразу повернули до шинку і стали перед дверима, як вкопані!

„Я мушу сюди на хвильку заскочити!“ — сказав селянин і швидко пішов до шинку. Правда, довго не затримуся. Певно, випив склянку вина, вийшов, сів на підводу і ми поїхали далі. Приїхавши до Ізмаїлу, скинувши пісок у дворі двоюрідної сестри дружини і скоренько полагодивши свої справи з купном матерялів для праці — я знайшов свого підводчика на базарі, заплатив йому за поворотну дорогу й поїхав назад до дому. Звичайно, як завжди з зупинкою коло одного з шинків, де селяни з Бабеля пропивали ті гроші, які вони отримали за свою „марфу“.

По приїзді з Ізмаїлу я взявся за працю над іконою. Праця йшла добре — я все закінчив до храмового празника. Отець Захарій був задоволений і заряд церковний теж. Мені добре заплатили за працю і я ті гроші заховав на пізніше.

На храмове свято приїздив парох з Бальбокі (болгарське село) от. Григорій Федорів, колишній поручник рос. армії, закінчив Олександрівську військову школу в Москві. Під час зими він з добродійкою декілька разів бував у нас в Барті, а ми відвідували його.

В середині вересня народилася у нас донька Наталка. Перед народженням ми журилися як це все пройде? Лікар був далеко — в Болграді за 40 км., там же і акушерка і шпиталь! От. Захарій заспокоїв, сказав, що як буде час, повезем до Болграду. а як буде-то й баба Маша (повитуха) прийме.

І вийшло так, що баба Маша прийняла, не гірше акушерки, бо ж мала велику практику.

Прийшло Різдво, але не було наше веселе українське Різдво — з колядками, з щедрівками під Новий рік, з веселим посіванням. Проходили свята тихо, спокійно. По новому році вдарили морози і лиман замерз. Після Водохрещів я вирішив піти до Ізмаїлу — треба було подивитися, які можливості були з дружиною і донькою переїхати туди, бо треба було починати нове життя — не можна ж сидіти все життя у тестя на ший і „крутити хвости коровам“! Моя дружина цілком підтримувала мої пляні.

Лиман міцно замерз і я пішов по льоду до Бабеля, а там на підводі добрався до Ізмаїлу. Звичайно, я насамперед зайдов до Дойчевих, і оповів їм, що у нас пляні переїхати до міста, і що я буду шукати якої-небудь праці, поки не знайду праці по своїй спеціальності артиста-маляра.

„Степане Мариновичу, — питаю я Дойчева як директора Південно-Басарабського Союзу Кооперантів — чи не маєте ви якоїсь праці для мене? Мені тимчасово, щоб перебитися“.

„Зараз нічого немає. А, може, по Великодні щось знайдем!“ Я походив по Ізмаїлу, зробив деякі

покупки і повернувся додому. Коло 20-го лютого я знов пішов по льоду в Ізмаїл, але йти вже було тяжко. В Дунаї, який звільнився був від льоду, прибуvalа вода і в лимані теж стала прибувати, бо лимани з'єднані з Дунаєм, а декотрі просто з морем. І відтого, що прибула вода в льоду, зробились тріщини. Прийшло взяти з собою досить довгу дошку (Її волік за собою на мотузку) і цю дошку перекидати через тріщини.

Перейшовши лиман з допомогою дошки, я добре зінав, що мій поворот додому буде набагато труднішим, а може прийдеться і залишитися в Бабелі на пару днів, очікуючи звільнення лиману від льоду і тоді переїхати човнем через лиман Барти.

Поспішаючи, я не заходив до хати Дойчевих, щоб там очікувати Степана, а просто зайшов до нього на працю:

„От і добре, що ви зайшли, бо є новина у нас. Ми вже пару місяців ведем розмови з Централею кооператив у Букарешті щоб вона позичила нам гроші і дала дозвіл на організацію торгівлі зерновим хлібом, щоб хоч трохи зменшити „апетити“ жидів хліботорговців. На цих днях ми отримали дозвіл Централі і вона відкрила нам конто на цю торгівлю. Після Великодня ми приступаємо до реалізації цього плану. Ми вже найняли амбари для сипки зерна і призначили нашого службовця Авеллеріяна Григоровича Колодяжного — приймачем зерна, а Костакі Терзієва (грека) заангажували як закупщика зерна на хлібному ринку. Ми вам пропонуємо бути помічником приймача, бо певно будуть такі базарні дні, що один не справиться. Я думаю, що то буде для вас добра можливість улаштуватись в Ізмаїлі, а потім перейти на свою професію, — „сказав Степан Маринович. Я з задоволенням прийняв пропозицію і пішов на базар шукати підводу до Бабеля. На базарі я зустрів одного бартяніна, який теж спішив додому. Я зрадів бо тепер одному йти через лід було більш небезпечно, ніж удвох. На базарі ми швидко знайшли бабельця з підводою, договорились з ним, а я ще пообіцяв добавити йому на вино, щоб тільки він скоріше віз нас, бо з кожною хвилиною переход через лиман ставав більш небезпечний. Приїхавши на берег лиману, ми злізли з підводи, стали на береговий пісок і занепокоєно кинули оком на той шлях який був перед нами! Лід на якусь стопу відійшов від берега, а далі віднілись сіро-сині шпарини — вузькі, а то й широкі!

„Ну то що робимо? Йдем чи ні?“ — питав мене мій супутник.

„Йдем, — кажу, — тільки треба ще добути шнур.“ „А я шнура маю“, — відповів мій супутник. Дошку я залишив у мош Доріки — жив він недалеко від берега.

Ми вирішили йти, але десь в глибині душі щось ковиряло... Ми стояли на березі і дивилися на ту масу рухливого сине-зеленого й біло-брудного льоду. Перед нами лежав простір вісім кілометрів широкий, і треба було його пройти швидко, не гаючи

часу. — „Ну що ж, пішли!“ — обізвався я. „Пішли...“ — відповів супутник, глибоко зіхнувши. Ми перехрестились і перекинули дошку через воду, яка відділяла берег від льоду. Вийшовши на лід, ми зразу пішли на дорогу, яка була втоптана саньми взимку, бо вона ще більш-менш трималася купи. Я йшов першим. На 5-6 кроків від мене йшов мій супутник, стараючись йти моїм розміреним кроком і тягнути за собою дошку. У кожного з нас на лівій нозі була одягнута „підкова“ — знаряддя зроблене спеціально для ходження по льоду, щоб не ковзатися. (Кожний бартянин мав таку підкову, виходячи на замерлий лиман).

Шнур тримали обкрученій в руці і тримали його вільно, щоб коли один попаде в воду, не потянув другого за собою, а щоб другий відчув, що щось трапилося з товарищем і дав би йому допомогу.

Ми йшли швидко, наскільки дозволяла ця брудно-біла дорога, яка стелилася перед нами розгорнутою стрічкою і рухалася під ногами. Часто здавалось, що ця стежка розірветься і ми залишимося на льодині серед підступаючої ночі, без жодної надії врятуватися, бо хто ж нас побачить вночі на лимані, а якщо б побачив, то чи міг би подати допомогу і нас врятувати? Ось ніч вже покрила своїми крилами все навколо і тільки дорога перед нами трохи біліла своїм брудно-білим кольором.

Останні пару кроків по дощі, перекинутій через воду, яка відділяла лід від берега і нарешті ми врятовані.

„Слава Домнuzeулуй!“ — перехристившись промовив мій супутник... Я теж перехристився і, глибоко зіхнувши, тихо промовив „Слава Богу!“... Ми сіли на пісковий бугорок відпочити, бо йти далі, не відпочивши, сил не було. Страшна нервова напруга геть, вимотала їх за три години переходу. Сиділи мовчки, тільки іноді хтось з нас кинув слово і замовкав знову...

„Ну, треба йти,“ — сказав я врешті, встаючи. І ми попленталися вгору по дорозі.

„Добрий вечір!“ — сказав я, відчиняючи двері до юдельні. Всі здивовано глянули в мій бік. В юдельні було затишно. Над столом горіла велика гасова лямпа, яка кидала своє світло на самовар, що поблискав своїми мідними боками. Перед кожним з родини стояла склянка чи горнятко з надпитим чаєм, на столі різні пундники-печево, — діло рук і кулінарних здібностей моєї дружини.

„Звідкіля ти тут узявся? Через лиман вже не можна перейти! Я підвечір ходив на берег і дивився на лід, що увесь був в русі — очуняв перший Микола.

„А я таки перейшов через лиман по льоду в русі.“ „Та це ж безглуздя!“ — викрикнув Микола.

„Так, це було безглуздя, яке я зрозумів на середині лиману, коли вже повороту назад не було. Але я потім оповім все. Тепер я хочу їсти і скоріше відпочити. Я втомлений докраю!“

Моя дружина скопилася з місця і побігла до кухні зі словами: „Ой, що ж це, ми й не подумали!“

На другий день, за сіданком я оповів про мої відівдини Ізмаїлу, що мені пропонував С.М. Дойчев стати другим прийомцем зерна для Федерали і що я думаю приймати цю пропозицію, бо ж треба думати про майбутнє: це тільки тимчасова праця, а потім стану професійним артистом маларем, головно в ділянці іконопису і розмальовання церков.

Тут вмішався в розмову Микола: „Я скептично дивлюся на твоє задумане діло. Сидів би краще тут, допомагав би татові в господарстві. Тут тобі є що істи, а крім того в тебе є дружина і дитина і певно будете голодати, а надіятися на допомогу грошу від тата не можна, бо ж знаєш, які мізерні приходи тепер.“

Вмішалась в розмову і моя дружина: „Ми мусимо скористати з пропозиції Степана Мариновича! Ми не можемо сидіти в Барті. Володимир уміє працювати і в Ізмаїлі може шукати працю, а тут, як він може знайти? Я думаю, ми тут разом відсвяткуємо Великдень, а по святах мусимо переїзджати до Ізмаїлу!“

Я не очікував від дружини такого рішучого рішення. Вона завжди прислухалася до думок старшого брата. Дні Великого посту минали скоро. Відсвяткували Вербну. Пришов Страсний четвер. В п'ятницю ввечорі після виносу св. Плащаниці ми всі сиділи в їdalyni, коли входить до кімнати служниця Феня і каже, що кури і качка готові для того, щоб завтра пекти-смажити, але треба, щоб хтось вибрав і зарізав порося, бо ні Феня, ні її помічниця зарізати порся не зможуть.

„Ну, — це мусить зробити Володимир, — каже Микола, — бо ж він на фронті різав німців!“ — каже не хотів сперечатися, пішов на кухню, взяв ножа, пішов на обору де лежала льоха з поросятами, взяв з 12-ти гарне, грубеньке порося на руки і скоро втік з обори, бо льоха стала злісно хрюкати. З поросям в руках, яке пручалося досить міцно, зайшов я за хлів, поставив порся між ноги, і, хвилюючись, — бо ж перший раз в житті убиваю живе створіння — почав розраховувати, як мені колоти його в серце, під ліву передню ногу. Перевернув вдарив під ногу! Струмок крові потік з рани і я урочисто поніс забите порося на кухню, віддав ножа і мертві порося куховарці, яка очікувала коло приготовлених начин, і пішов до хати. Не встиг я піднести по сходах на ганок, як чую оклик Тьоши:

„Домно Володимир, причелул а фужіт!“ (порося втікло).

Я побіг на кухню і запитав, що трапилося. Феня відповіла, що коли я приніс до кухні вбите порося, вона його взяла і поклала в начин і як тільки полила окропом, щоб обібрать його від щитини, воно вискочило з начин і швидко втікло!

„Що за біда“ — подумав я. „Я ж його вбив!“ Пішов я на обору, а порся лежить між другим по-росятами і ссе маму-льоху. Я швидко схопив порося і вискочив з обори бо боявся, що разлучена льоха поженеться за мною.

ОТЕЦЬ МИХАЙЛО ПОПЕЛЬ (1886-1961)

(У століття народження і двадцятиріччя смерти)

Народився о. Михайло Попель 21-го лютого 1886 р. в с. Добра над Сяном на Лемківщині у чи-сленній (дев'ять дітей) селянській родині Пилипа та Юстини. Народну освіту здобув у рідному селі. Відтак ходив до гімназії у Сяноці, доляючи кожного дня вісімнадцять кілометрову віддалі пішки. Вже тоді виявив своє зацікавлення священослужінням. У полеміці з приятелями, його головною темою була українська релігія. Ставши молодим патріотом, хотів бачити українську релігію чистою й незалежною, якою б він служив Богові й Україні. Невдоволений тогодчасним церковним проводом, зокрема москофільством і низькими поклонами перед Римом, гостро дискутував з гімназійним катехитом, отцем Йосафатом Коциловським — незабаром Перемиським єпископом. „Скоріше на мої долоні волосся виросте, ніж ти, Михасю, станеш священиком“, — казав катехит.

У 1906 р. М. Попель завершив гімназійне навчання матурою. Але дорогу до університету загородив йому його несвідомий батько; пошкодував грошей на оплачення студій. За порадою старшого брата, Йосипа, який тоді служив в австрійському війську в Перемишлі, вступив Михайло охочим до військової школи і після одного року набув підстаршинське звання. Але це його не задовільняло. Його мрією був університет. Енергія молодого Михайла поривала його йти кудись і шукати чогось. Одного дня зродився плян поїхати до Америки. В 1909 році, подолавши різні перепони, він опинився в Чікаго, де після важких робіт пощастило йому стати на працю лінотипістом в українській друкарні.

Перечитуючи багато різних статей і при цьому вивчаючи мову, по якомусь часі й сам почав писати на релігійні теми. Незабаром вступив у Чікагський університет і, нарешті на Старо-католи-

З поросям в руках зайшов на кухню, взяв ніж і знову пішов за хлів. Став на тому місці де ніби то вбив порося і думаю, що ж трапилося? Оглянув порося і бачу, що рана у нього не з лівого боку, а з правого. Тепер я зрозумів, що хвилюючись коли я перевернув порся, то бік лівий пішов на право, а правий на ліво — помилився. Тепер я став спокійніше виконувати свою неприємну дію. Вже правильно вдарив порся під ліву лопатку і мертві відніс на кухню... Відсвяткувавши Великдень, ми почали збиратися виїзджати! На другий день після Фоминії неділі, я виїхав до Ізмаїлу, щоб найти нам помешання.

Так починався новий етап життя-боротьби за своє існування та ще й з родиною, за яку ніс моральну відповідальність, надіючись тільки на свої руки і голову...

цький теологічний факультет. У той же час стягнув до Америки дві рідні сестри — Марію та Анну.

У 1916 р. Михайло Попель закінчив студії і не-вдовзі був висвячений на священика. Обслуговуючи різні парафії, передусім у Трентоні, богослужіння відправляв українською мовою, чим притягав все більше і більше українців до церкви. Коли трентонська українська громада рішила стати вірою православних, звернулась до о. Михайлі, щоб сам перейшов на православіє. Він радо погодився, відчувши, що знайшов те, чого вже від гімназійних часів шукав — відповідну українському духові Українську Православну Церкву, першу на материнку Америки.

Поселившись у Трентоні, всі свої сили спрямував на розбудову церковного життя громади. У тому ж самому році одружився з Магдалиною, донькою дяка Івана Демка, яка прибула з батьками з Лемківщини ще малою дитиною, Великих увагу о. Михайло звертав на організовання української громади в інших містах Америки. В Мілвокі згуртував українців у православну громаду, де побудовано церкву св. Марії, яку було посвячено 10-го жовтня 1917 року. У цій церковній заї на почесному місці й досі висить портрет о. М. Попеля, як першого священика парафії.

Коли з Європи прилинула вістка, що повстала самостійна українська держава, молодий о. Михайло, без найменшої застанови, вирішив поїхати в Україну та приєднатися до активних творців українського організованого життя. При кінці 1919 р. він зі своєю родиною і тещею з дітьми, Михайлом і Катериною, (тестъ помер у 1917 р.) через Францію, Австрію й Чехословаччину прибув на Волинь. Затримався в Рівному, де й обняв першу парафію на рідній землі. Наступ ворожих армій на молоду українську державу посилювався й утруднював дальшу поїздку на схід. Версальський договір кордоном замкнув доступ з Волині до золотоверхого Києва.

1921-го р. переходить на парафію в містечку Порицьк на Володимирщині. Згодом перевели о. Попеля на нову парафію до села Карасін, Ковельського повіту, де родина з трьома дочками побільшилась двома синами, Володимиром та Іваном. Коли 1927 р. померла теща, о. Михайло взяв під опіку її дітей, Михайла і Катерину. В кінці двадцятих років відродився православний рух на Лемківщині, куди церковний провід вислав його для місійної праці. З родиною з сімох дітей о. Попель переїхав на Лемківщину до с. Липовець, де вже існувала православна церква. Тут зорганізував православні громади в селах Тилява, Гирова, Бортне, Кв'ятона, Устя Руське та ін. Не сподобалась польському урядові організаційна діяльність проповідника близької українському серцю православної релігії, тому наказав йому в 1931-му році покинути Лемківщину.

Одергавши парафію в с. Воютич на Ковельщині, де прийшла на світ донька Леся і зударившись своїми українськими самостійницькими по-

глядами з активістами села, скоро мусів його лішати. Під час короткого перебування в с. Котів о. Попель з родиною пережив родинне горе: на самий Великодній день померла на 17-му році життя найстарша дочка Ольга. У містечку Мельниця на Ковельщині, куди незабаром переїхав, узвяжши енергійно до праці, щоб у першу чергу піднести національну свідомість серед парафіян. Тут організує самодіяльний гурток молоді, бібліотеку, великий хор, Просвіту, молочарню тощо. Чимало молоді спонукав піти до гімназій у Ковелі і Луцьку, а декого (в тому свої дві дочки) і на вищі студії у Львові. Коли національна свідомість між населенням піднеслась до високого рівня, о. Михайло відважується відправляти Богослужіння українською мовою, а де-коли й співати „Боже Великий...“ Та знайшлися погані одиниці і донесли до поліції. З того приводу він мав неприємності, яким не піддавався. У 1939-му році на Волинь прийшла совєтська влада. Населення поділила на куркулів, середняків і бідняків. З церкви забрали дзвони і приватну бібліотеку. Почалися арешти і заслання на Сибір. Перших за-проторили туди учасників визвольних змагань, а за ними й інші свідомі українські родини. Заторкнули і сім'ю о. Михайла. Декілька разів викликали його до району в Ковелі. Одного разу перед всією родиною він розкрив таємницю: „У районі мене намовляють перейти на сторону атеїстів. Пропонують і таке дикунство, щоб я під час Богослужіння кинув чащу з дарами на підлогу і сказав — Бога нема!“. Виразно отцеві сказали: „Або атеїзм з вигідним життям цілої родини, або Сибір. Подумай! У тебе велика родина, багато дітей. Для них можуть відкритися двері до школи, університету!“ — намовляли священика. Але він приготовлявся до виїзду на далекий схід. Однієї ночі постукав хтось у двері. До хати ввішли солдати в уніформах. Наказали збиратися. Перед хатою стояло вантажне авто, яке незабаром наповнене рушило вперед. Лише дочка Наташка, яка в тому часі гостювала у тітки, залишилась у Львові.

Виїхавши з залізничної станції в Голобах, через Ковель, в товарових вагонах повезли всіх на схід. Минали станції: Шепетівка, Куйбишев, Омськ, Новосибірськ, Томськ і накінець доїхали до лагеря Сосновка. Отець М. Попель в товаристві росіяніна інженера-електрика зголосився добровільно на роботу й тому отримав легку працю біля водяної помни. Та коли начальство дозвідалась, що він священик, зразу перевело його на гіршу працю — викидати гній з хлівів, а згодом на тяжку працю на тартаку. Від важкої праці на тому ж тартаку захворіла його дружина. Виснажена постійною працею, 16-го лютого 1941 р. вона померла. Старші діти працювали, а молодші ходили до школи.

Після смерті дружини, священика почали викликавати на допити. „— Ти поляк?“ — питали. „— Я український православний священик“ — відповідав. Але це питання і далі повторювалося. Аж одного вечора воно довело його до того, що він ска-

зав:

— Якщо вам вигідніше, щоб я був поляком, то нехай для вас так і буде!

— От і добре. А тепер, дедушка, іди додому, — якось промовив слідчий. — І нікому не розповідай про нашу розмову!

Відтоді перестали викликувати священика на дальші допитування і відношення до нього у лагері змінилося на краще. Незабаром таємниця розкрилась. Одного дня каторжникам наказали з роботи зйти до театральної залі, де на сцені, що була вдекорована польським прaporом і білим орлом, появився представник лагеря, який заявив, що поляки і жиди підлягають під амністію. Відтепер вони є вільними громадянами та можуть виїхати куди бажають, крім прифронтової полоси і великих міст. Стало відомо, що між совєтським урядом і польським екзильним у Лондоні був підписаний договір. Одержані документи, родина отця Попеля переїхала на короткий час до Асіно, тоді до Петропавловська, звідси до Таньчі, де батько сім'ї знайшов роботу. Саме тут його спіткало нещастя. Сильна бур'я-сніговія звалила його з ніг, коли обезсилений ішов на працю. і присипала сніgom. Аж за кілька годин робітники знайшли його замерзлого і поспішили до лікарні. При Божій допомозі він видужав.

Настав час, коли дозволили молитися. Отець Михайло зразу почав душпастирську роботу, відправлючи Богослужіння, хрестив дітей, вінчав молодих, за що одержував додаткову пайку хліба. Весною покликали до Петропавловська, де обіцяли висвячення на єпископа, якщо залишиться в Ташкенті. Але він відмовився: „— Волю бути священиком, щоб тільки в Україні“, заявив тамтешньому церковному проводові.

Осінню 1946 р. з Казахстану родина священика переїхала до Польщі. Отець Михайло зголосився в Консисторії у Варшаві й одержав дозвіл обслуговувати православні парафії в селах Устя Руське і Квятона на Лемківщині. Це був час героїчної боротьби Української Повстанської Армії з окупантами України, в тому і Лемківщині. Не маючи змоги перемогти українських повстанців, червона Польща разом з проводарами Москви рішила в 1947 році виселити населення Лемківщини на порожні німецькі землі на заході Польщі. Разом з лемками переживала те саме і родина отця М. Попеля. Знову довелося покидати рідні землі; цим разом повезли їх всіх на захід. Три родини, греко-католицького священика о. Полівку, учителя Юрія Полишиновича і о. Михайла привезли до села Борувка, поблизу міста Щельце Крайнське. Тому, що хати вже були зайняті переселенцями-поляками з України й Білорусії, всіх примістили в порожній хлів. По кількох днях о. Полівка виявив отцеві Михайліві, що він вже отримав парафію цього села, погодившись служити в римо-католицькому костелі. Він вже мешкав у великій хаті і дозволив родині отця Попеля приміститися на коридорі. Та назабаром польська родина забрала їх до своєї хати і відпустила їм дві кімнати, поки здибали

свого кутка. По трьох місяцях старань о. Михайло переїхав до села Жар, воєвідство Зелена Гора, де отримав хату з городом і садом. Загосподарившись, він вирушив у терен організувати православні громади. В скорому часі у всіх місцевостях, де поселилися українці, оформилися православні церкви. Та не легко приходилося у тому часі служити Богові українською православною релігією. Польські шовіністи чинили різні перешкоди. Під час Богослужіння вибивали вікна камінням, впускали котів, верещали, а вірних, що виходили з церкви, турбували. Але священики і вірні міцно трималися своєї православної віри. Греко-католицьким священикам, які не приєдналися до Православної церкви було легше, багато пішли служити по польських костьолах для поляків і користувалися вигідним приватним життям. Правдою є те, що поміж греко-католицьких вірних свідоміші і справжні українські патріоти не пішли до польських костьолів, бо вони націю поставили вище всього, деякі приєдналися до Православної церкви.

Сибірсько-лагерне пережиття почало чим далі, тим більше виявлятися в отця Попеля. Переїшов декілька операцій, які підірвали його здоров'я. Незадовго після операції 16-го січня 1961 року на 75-ому році свого трудолюбивого життя в шпиталі в Зеленій Горі він відішов у вічність. Чин похорону довершив приятель-священик з часів місійної праці на Лемківщині в 1926-31 рр. єпископ Степан Руденко в сослуженні священиків — о. Степана Бігуна, о. А. Сінкевича, о. М. Пронінського, о. Словінського та інших. І так о. Михайло Попель, передшовши стільки трагічних подій у боротьбі за Українську Православну Церкву, на віки поєднався з Творцем, якому посвятив все своє життя.

Павло Лопата

КУРИЛИКІВСЬКІ ЛЕКЦІЇ В 1986 РОЦІ

Першим доповідачем у цьогорічній серії Куриликівських лекцій був д-р Дмитро Ціпівник з Саскачеванського університету, який виголосив доповідь на тему: **70-ліття Інституту ім. Петра Могили та вплив його діяльності на розвиток культури, освіти й політичного життя серед українців Канади**.

Інститут ім. Петра Могили засновано на Студентському Конгресі в Саскатуні в серпні 1916 року. Першою резолюцією цього Конгресу був заклик заснувати **Катедру української мови, історії та літератури при Саскачеванському університеті**. В дальших резолюціях ставились домагання повного доступу до високих шкіл для нових емігрантів та припинення ворожих нападів на українську спільноту в пресі, головно в газеті **Саскатун Стар**.

Д-р Дмитро Ціпівник закінчив Колегію св. Андрія та студіював у Саскачеванському та Мек'їльському університетах. Він тепер працює як Медичний директор Комісії по надужиті алькоголю й наркотиків профініції Саскачевану.

Голова Куриликівських лекцій, Ігор В. Бардин, підкреслив, що доповідь д-ра Дмитра Ціпівника — це своєчасне відзначення тих студентів і пionерів, які поклали фундаменти для однієї з найголовніших українських суспільних організацій, а саме — Інституту ім. Петра Могили.

Мар'ян ДАЛЬНИЙ

ТАК ДРУКУВАЛИСЯ „НАБОЇ ДЛЯ РОЗСТРІЛУ“

(Слово на сходинах для вшанування сл. п.
Гелія Снегірьова)

Ті, що прочитали книжку Гелія Снегірьова „Набої для розстрілу“, знають про автора і його твори чи то з його власних висловів, чи з розповідей його приятелів-дисидентів, чи з ґрунтовної передмови Василя Гришка „Феномен Снегірьова“.

Тому я говоритиму не про Снегірьова, а радше про ті митарства, труднощі, погрози та інші перешкоди, що іх „Набої для розстрілу“ мусили подолати, щоб укінці таки вийти на світло денне. Для тих, хто здатний думати і ще не втратив почуття відповідальності за долю свого народу — це цікава й повчальна історія.

Гелій Снегірьов закінчив працю над своїм найважливішим твором „Набої для розстрілу“ або „Ненъко моя, ненько!“ наприкінці 1976 року. 17 січня 1977 року, після похорону свого таємного дорадника, учасника процесу СВУ-СУМ Бориса Федоровича Матушевського він написав Післямову, яку кінчає таким словами: „Щиро вдячний Вам, дорогий Борисе Федоровичу! Сприймаю Ваші нотатки, як благословення, чую голос Ваш:

— Та звичайно ж — видавайте!

Отож, і Ти, Боже, благослови. Нехай невправдіні огріхи править коректорська рука... Отож, Борисе Федоровичу, ми — вільні! Вас звільнила смерть. Я — сам себе тим часом звільняю. Тож давайте промовимо, нарешті, вголос те, що ДУМАЄМО!“

З таким рішенням Гелій Снегірьов негайно переслав два примірники свого рукопису через єврейських друзів, що виїжджали з СРСР за кордон. Українськомовний примірник отримало видавництво „Смолоскип“, а російськомовний варіант — „Континент“. „Смолоскип“ зробив кільканадцять копій важливіших розділів манускрипту й розіслав їх українським закордонним редакціям, радіостанціям та деяким публіцистам і політичним провідникам „для редакції.“ У зв’язку з цим журнал „Нові Дні“ вже у числі за липень-серпень 1977 року писав:

„З України одержано велику книгу українського письменника Євгена (Гелія) І. Снегірьова „Набої для розстрілу“... Це пристрасна розповідь, основана на документах і свідченнях учасників українського наукового і культурного життя 1920-1940-их років, про процес СВУ-СУМ-у.

Пам’ять про матір автора книги, Наталію Собко, яка була оголошена „ворогом народу“, а згодом реабілітована, спонукала Снегірьова розшукати матеріали, зібрати свідчення і розповіді зокрема Б. Матушевського і професора В. Ганцова, відшукати заховані фотографії і на підставі цих

Гелій Снегірьов.

матеріалів написати книжку про трагедію України і української людини.

Повний текст книжки разом з фотографіями буде виданий у видавництві „Смолоскип“. Уривки з книжки, зокрема розповіді свідків, будуть опубліковані в пресі...

Але минув місяць, два, минув рік, а книжка, ні навіть довші уривки з неї (за виїмком одного в „Сучасності“) не були опубліковані в „вільній українській пресі“. Навпаки, проти Гелія Снегірьова і його документального твору розпочалась спочатку, а опісля досить таки голосна компанія, завершена цикльостилевим пасквілем „Снегірьов, КГБ і їхні підручні“. Цій акції чимало сприяло те, що твір Снегірьова почав друкувати російський журнал „Континент“ у Парижі, а сам Снегірьов, хоч і був під пильним наглядом КГБ, але до другої половини вересня 1977 року ще лишався на волі. Почали ширитись чутки, що свій твір „Набої для розстрілу“ він написав на замовлення КГБ, бо за перечив у ньому саме існування Спілки Визволення України й гостро засудив поведінку більшості процесу, цебто заперечив той фальшивий пасос, на якому ми понад тридцять років виховували тут своє суспільство, а зокрема молодь.

Брутальні напади на Гелія Снегірьова не припинились на еміграції й тоді, коли стали відомі його гостро антирадянські відкриті листи урядові СРСР і Президентові Сполучених Штатів Америки Джімі Картерові, ані навіть тоді, коли Снегірьова заарештували. Правда, майже всі наші закордонні газети надрукували ці листи, деякі надрукували навіть його документальне оповідання „І чого оце я ляпаю“, підписане псевдонімом Гаврило Стріляний, але ніхто не відважився друкувати його основного твору „Набої для розстрілу“.

Пройшов рік після арешту Гелія Снегірьова. Він був уже тяжко хворий, частково спаралізований і серед нестерпних болів, у напівпритомному стані написав вимагану від нього „покаянну заяву“, яку

КГБ сфальшивав і розтрубів у пресі та в радіо по всьому світу. Деякі супер-патріоти на еміграції злорадно тріумфували: це ж бо, мовляв, те, про що вони писали з самого початку: Гелій Снегірьов — агент КГБ.

І саме тоді, одного осіннього вечора, подзвонив телефон. Говорив схильованим голосом мій знайомий із США, колишній упіст. Запевняв, що дві ночі не спав і плакав, читаючи потрясаочу річ, призначену для „Нових Днів“. Запевняв, що вислав уже порученою поштою. Так ми отримали, із запізненням другий примірник „Набоїв для розстрілу“ з усіма фотографіями і документами, півтора року після того, як був висланий за кордон перший.

Отримавши його, я також дві нічі не спав, читаючи і з тиждень ходив сам не свій... Цитую із провідного листа автора:

„Канада — братам українцям: Шановні пановевидавці!

Передаю у Ваше повне розпорядження ці два рукописи. Примірник „Набої для розстрілу“ місяців зо два тому я адресував до „Смолоскіпу“ у США. Зовсім не певен, чи його одержано там. Тому надсилаючи Вам, не вважаю себе за порушника видавничої етики.

„Відносно новели. За псевдоніном ховаюсь не з страху за себе... Коли б надійшли до Вас відомості про мій арейт — тоді псевдонім треба розкрити...

„Оце дізнавсь, що „Континент“ друкує „Ненську“, російський варіант. Сталось це всупереч моїм бажанням. Я хотів, щоб спершу видано було український оригінал.

Київ, Гелій Снегірьов.“

Я, не знаю котрий уже раз перечитував його Передмову до цього страшного документу доби:

„Не відразу наважився я віддати рукопис книги цієї для видання її за кордоном. Існувало дві можливості. Перша: вийхати на Захід самому... і, вже перебуваючи там, видати книжку... Друга: лишитися на батьківщині й передати рукопис за кордон...“

„Обираю другий варіант: лишаюсь. І, очевидно, чекає на мене „небо в клітку“ — грата на вікні — і суд.

Прошу тебе, читачу, коли почуєш, що мене судять, не цікався надто додатковою інформацією через чутки, що, може, дійдуть до іноземних кореспондентів крізь іщільно приперті двері закритого суду, а заздалегідь знай, що сказав я на суді та, ще оце зараз ти прочитаєш...

„— Громадяни судді! І ви, народ, що сидить у залі (цебто) вірні партактивісти й переодягнені охоронники! Я переслав на Захід рукопис свого твору тому, що коли літератор твір напише, він хоче (і мусить) виплеканий труд свій притмати в руках книжечкою, виданою багатьма примірниками, які потрапили б до багатьох читачів.

У себе на батьківщині я цього не міг — видати її притмати в руках книжечку. А я її писав і вважав потрібною людям, бо в книжці моїй — правда, сама тільки правда. Тому й передав я рукопис муди — для видання.

„Я міг виїхати туди і потім видати цю книжку й інші свої книжки. Я розумів, що там тихо й спокійно проживу відмінний мені десяток чи скільки там літ, і розумів, що тут наді мною влаштує розправу. І я залишився... Лишився тому, що тяжко розлучатися з батьківчиною. І ще ось чому:

Зріє, визріває в мені відчуття, народжується надія, що (може) мені судилося стати **першою ластівкою**. Тою, що провістить Весну Свободи моєї батьківщини. З'явилася в мене віра, що в моєму рідному Харкові, в залі оперного театру незабаром (незабаром!) можна буде влаштувати справжній, не фальшивий судовий процес, про який пишу я в своїй книжці.

I я прошу вас, громадяни судді: **НЕ НАЗВІТЬ МЕНЕ ЗЛОЧИНЦЕМ! НЕ КИДАЙТЕ МЕНЕ ЗА ГРАТИ!**...

...Не для себе прошу. Для кого ж?

Заради моєї вітчизни, заради нашої з вами вітчизни, громадяни судді і ви, люде в залі.

Нехай я стану **першою ластівкою**, яка провістить усьому світові, що на нашу батьківщину йде Весна Свободи! Треба ж якось починати — почінмо з мене. Хай побачить увесь світ, що батьківщина наша готова, нарешті, скинути з себе тісне ідеологічне веретище, задубіле від сліз, крові і поту! Хай усі країни світу зрозуміють, що з батьківчиною нашою можна говорити, можна вести справи як з достойною, дужою державою, яка не боїться **людини!** Винесіть мені виправдувальний вирок, аби не ганьбити ще раз нашу батьківщину перед усім людством!...

Так я сказав би на суді.

Проте, можливо, до суду й не дійде. Навіть до закритого. Просто — мене заберуть і я зникну. Або навіть і не забиратимуть, а, прямом, автомобільна катастрофа або — бандитський напад. Тоді... Тоді — що ж, привіт, читачу!

I ще одне.

Я хочу, щоб ви, українські мої рідні брати по той бік кордону, тримали в руках плід моїх роздумів і вболівань. Але відразу кажу вам:

— Книжку свою адресував я читачеві в себе на батьківщині, з ним я говорю, до нього звертаюсь — до громадянина, що ходить, дихає, живе поруч мене.

Та все таки — не гребуйте і ви трудом моїм... I от з чим звертаюся до тебе, українцю в Європі чи в Америці:

— З книги моєї відчуй загальну картину нашого життя, моральну атмосферу нашого життя. Бо ти, зарубіжний українцю, не знаєш нашого життя й твої моральної атмосфери, в якій воно триває. Я бачив тебе в Каневі біля Тараса

— в поклонах, в сльозах, у тузі, чув слова твої — „Як би волів я лишитися тут, на Вкраїні мілій, назавжди!“ Ти постояв біля ніг Тарасових годину, побув на Вкраїні тиждень. Ми — тут народилися, тут живемо, тут і ввремо. Ти не знаєш до кінця істини про наше життя: читав, чув, але серцем не знаєш. Ти прагнеш назад на дідівську землю — тож знай: милу батьківщину твою — сплюндровано, народ твій — морально скалічено! Знай. Серцем знай. I з книги моєї теж знай...

Візьми до рук книгу цю, брате мій — зарубіжний українцю, і знай: тут, на батьківщині твоїх предків, у твоєму рідному краї — дуже погано. Дуже.“

Вибачте за цю довгу цитату покійного Гелія Снегірьова з його Передмови. Я знаю, що ви її читали або прочитаєте в книжці. Але я читав її багато разів, вона стала для мене дорожовсказом і саме, завдяки їй, думаю, ви можете тримати сьогодні труд Снегірьова „в руках книжечкою, виданою багатьма примірниками“.

(Закінчення в наступному числі.)

У видавництві „Нові Дні“ ще можна набути книгу Гелія Снегірьова

„НАБОЇ ДЛЯ РОЗСТРІЛУ ТА ІНШІ ТВОРІ“

Книга в твердій оправі, має 492 сторінки й багато ілюстрацій. Ціна книги з пересилкою в Канаді 20 кан. долярів, в інших країнах — 20 amer. дол. Замовляйте книгу Г. Снегірьова не гаючись.

ЯКЩО ЖИВЕТЕ У ВІННІПЕГУ І МАЄТЕ ФІНАНСОВІ КЛОПОТИ

- при закупі, або направі авта,
- при закупі нового урядження хати,
- при консолідації (зібрані) всіх боргів,
- при закупі, або перебудові дому, тоді

РАДИМО ВІДВІДАТИ КРЕДИТОВУ КООПЕРАТИВУ ПІВНІЧНОГО ВІННІПЕГУ

Вона радо допоможе Вам
усі ці клопоти усунути!

NORTH WINNIPEG CREDIT UNION LTD

544 Selkirk Avenue
Winnipeg, Manitoba R2W 1Y9
Telephone: 589-8808

ЩО ПИСАЛИ „НОВІ ДНІ“ 40 РОКІВ ТОМУ

Юрій КЛЕН

ПРО ГЕНЕЗУ ПОЕМИ «ПОПІЛ ІМПЕРІЙ

Хвилевий ліричний настрій або стислий епічний мотив поет може вичерпати в великому вірші. Щоб віддати життя цілого відтинку доби або якогось суспільного шару, він (якщо не писатиме повісті, а схоче лишитися вірним віршові) вілле його у форму більшого твору — поеми. Поема, що охопить життя цілої якоїсь доби чи народу з усіма його властивостями, виростає в епопею.

Не кожному народові дано мати свою епопею. Найбільше пощастило грекам, що мають безсмертну „Ілляду“ та „Одисею“, що охоплюють уесь побут народні того часу; німці мають „Пісню про Нібелюнгів“, де відбилася доба лицарська з її звичаями, Фіни — „Калевалу“, де зібрано міти народні з їхньою вірою в потужну силу чаклунства; французи — „Пісню про Ролянді“, де — так само, як у „Слові о полку Ігоревім“ — незначна і історичного боку подія, а саме локальна поразка війська дала матеріал якомусь поетові, учасникові походу, використати цей епізод як тему для епопеї. Знаходилися і в пізніші часи поети, що намагалися давати поеми характеру епопеї. Полякам пощастило з „Паном Тадеушом“, де Міцкевич майстерно потрапив віддати цілу добу. Не вдалася така спроба Вольтерові в його „Генріяді“, і цілком забута „Росіядя“, квола спроба Хераскова. Найбільше пощастило Дантові, який у своїй поемі „Божественна комедія“, що розпадається на три частини, „Пекло“, „Чистилище“ і „Рай“, відобразив середньовіччя з його світоглядом і політикою свого часу.

Думка дати українській літературі епопею, якої її бракує, надто, може, смілива й зухвала. Вона не одразу в мене склалася. Коли мене в 1942 році доля зкинула до Берліну, де я в невеликому колі кількох українців читав вечорами свою продукцію, пані N присвятила мені довгого вірша, в якому переконувала, що пора мені від дрібних поезій перейти до великої поеми про сучасну добу, увійти в „гекзаметра дзвінкої кольоні“. Та, ніби випадково кинута, думка почала поволі зріти і набирати з часом певних форм. Поїхавши влітку 1943 року на два тижні в Райхенав (у Чехії) я написав там три уривки. Насамперед мою уяву полонила постать Архімеда, яку я вважав за символічну для наших часів. Архімед, що сидить під час бою в Сиракузах і креслить на піску свої геометричні малюнки, роблячи сміливі винаходи й байдужий до інших подій. Сп'янілому від крові римському воякові, що вдирається до нього, він тільки кидає слова „Noli tangere circulos-meos!“ — „Не смій торкатися моїх рисунків!“ і гине від меча того вояка, що не розуміє значіння отих на піску накреслених фігур. Отже Архімедові присвячені були перші рядки:

Високий день стояв ще над ставком
і жовто пах липневим медом,
а я над недописаним листком
хилився новітнім Архімедом.
Кому віддам мережива цих рим,
кому рядок останній звірю,
коли крізь заграви і чорний дим
доглядну хижу постать звіря?

Згадуючи довгі колони полонених українців,
що йшли битими шляхами, відроджене в наші часи
невільництво, беручи на увагу хитливість нашого
континенту, якого почала заливати страшна хвиля
барбарства, я думав над тим, чи варто взагалі щось
писати в наші дні, дні тої доби, що змітає з землі
всю нашу віками творену культуру:

Кому потрібні будуть ще скарби,
у спадок дані нам віками,
коли уздовж шляхів підуть раби,
у далеч гнані батогами?
Хто здергати здолав навісну
і обуянну шалом силу
коли я „Noli tangere!“ гукну,
щоб захистити витвір милий?
Коли підточить хвиль страшний прибій
хитливі обриси Європи,
чи не змете шалений буревій
і днів моїх страшний літопис?

У хаосі руїни, що починали повставати навколо, я чув виразно один голос, голос пророка Єремії, пляч його над загиблими містами; отже виникли тоді перші „Плачі Єремії“, що разом зі згаданим уривком мають увійти в III ч. поеми. Далі в Райхенаві конкретне протиставлення двох віків: XIX і XX; віку, в якому доживала стара романтика, і віку літака й атомової бомби. I ч. поеми склалася з найрозманітніших уривків, писаних різними розмірами, вона охоплює час першої світової війни і революції, Філософське обґруntовання її: ми бачимо тільки відтинки величезного килима, що проходить перед нашими очима, а тому не можемо уявити собі цілості його узору; ми тримаємо в руці тільки зерна й не бачимо гаїв, що з них виростуть, тому й не в стані злагодити сенсу того страшного лихоліття, яке переживаємо. II частина поеми цілісніша. Вона малює пекло, через яке довелось проходити нашому народові, і писано більшою частиною в осені 1944 р. в Heilig Wasser коло Інсбруку. Тут поема Данте з його подорожжю через пекло була за зразок. Тому й Данте веде (як його самого вів Віргілій) автора отим пеклом. Писана та частина й розміром „божественної комедії“ — терцинами.

III частина охоплює наші часи: початок і розвій гітлерівства, друга світова війна, руїна Європи берлінська катастрофа, сучасність. В Гітлері автор побачив посланця Люцифера, що явився народові в близкучих ризах антихристса, якому владними чарами вдалося зачарувати натовп і повести його за собою. Як Христа спокушав у пустелі Люцифер, так спокушав він вождя, і той, спокусі улягши,

К. ТЕЛИЧКО

ЗРАЗКОВИЙ БУДИНОК В ЕДМОНТОНІ ДЛЯ СТАРШИХ ОСІБ

Ідея будови будинку для старших осіб в Едмонтоні неодноразово обговорювалась на засіданнях катедральної громади Св. Івана Хрестителя та в переговорах в провінційному уряді Альберти. Бо це справа поважна й коштовна, а тому вимагала багато дискусій, плянування і всебічного обговорення. Все ж по цих обговореннях провінційний уряд Альберти — 10-го січня 1979 року дозволив Українській Православній громаді Св. Івана Хрестителя будувати цей будинок недалеко катедри цієї громади й запевнив, що кошти будови уряд сплатить громаді.

Отже, з цього часу розпочалась активна праця підготовки до будови. Цією підготовкою займався спеціальний комітет на чолі з інженером Степаном Масло, що раніше був багато років головою управи цієї громади, а постійну працю мав в одному із відділів провінційного уряду Альберти. Це й сприяло в контактах з урядом у справах будови будинку для старших осіб.

Для будови потрібно було придбати передусім відповідне місце-площу, на якій ця будова мусіла бути збудована. У цій справі, управа громади Св. Івана Хрестителя, закупила чотири хати (середня вартість хати 110 тисяч доларів). Провінційний уряд Альберти докупив ще дві хати, а за перші чотири хати звернув кошти громаді Св. Івана Хрестителя.

У травні 1983 року було закінчено будову, яка коштувала 5,5 мільйонів доларів. Будинкові було присвоєно називу „Дніпро“, — називу найбільшої ріки в Україні, яка багато разів осіпана різними українськими і не українськими поетами та письменниками. У червні 1983 року розпочалось активне заселення цього будинку старшими особами-пенсійниками, в основному членами катедральної громади Св. Івана Хрестителя, але приймались особи і з других громад. Будинок „Дніпро“ знаходиться майже в центральній частині Едмонтону, близько центру міста та близько бізнесових та урядових установ. Має вигідне автобусне сполучення з

вступає на шлях катастрофи.

IV частина, філософська, що шукатиме шляхів виходу з сучасного хаосу, намічена в загальних рисах і ще не набрала форм.

Я напочатку ставив собі скромне завдання — дати поему на кілька сот рядків, але вона, мимо моєї волі, росла, захоплюючи все ширші обрії, і мені довелось її розмір рахувати вже не сотнями, а тисячами рядків. Чи задовольнить вона вимоги, що ставиться до епопеї? Про це судити не авторові

Залцбург, серпень 1946.

„НОВІ ДНІ“, грудень 1986

Будинок „Дніпро“ в Едмонтоні.

кожною частиною міста. Ця дільниця є надзвичайно тиха і спокійна. А найголовніше — близько катедри Св. Івана Хрестителя та авдиторії цієї громади.

Будинок має 4-ри поверхи, обкладений червоною цеглою і має гарний модерній вигляд. Має три сходові клітки, кожен поверх злучений сходами, а до цього є й елевейтор, який пов'язує всі поверхи. Будинок має 78 мешканських приміщень з подвійними (світлиця й спальня), а також поодинокі кімнати, з кухнею, холодильником, модерніми шафами з полицями. У спальні є велика шафа на цілу стіну з багатьма полицями для білизни чи одягу, а також при вході в загальне приміщення є місце для вішання верхнього одягу. В кожному мешканні є туалет і ванна. В будинку є спеціальне приміщення для пральні, в якій 4-ри машини для прання і 4-ри для сушення. Будинок має 4-ри коридори на всю довжину будинку. Підлоги коридорів і мешкань покриті килимами, а посередині коридору є спеціальний стіл і меблі (крісла), де мешканці можуть відпочивати чи розмовляти з відвідувачами. Будинок має четверо вхідних і вихідних дверей, а одні з них так звані фронтові (головні), які автоматично відкриваються з кімнат мешканців.

Без дозволу ніхто не може зайти. Будинок має також велику залю, в якій відбуваються сходини чи прийняття для гостей. На 3-му поверсі є умебльована кімната для менших сходин чи засідань. На 4-му поверсі є спеціальна площа, де влітку в гарячі дні можна опалюватись. Будинок ще має різні підсобні приміщення для господарчих потреб, переховування дрібніших речей, які належать мешканцям. Є спеціальне приміщення й для пошти, в бічній стіні є поштові скриньки для кожного мешканця, які відкриваються й закриваються ключем, який є власністю мешканця. У будинку є бібліотека, якою, на превеликий жаль, мало користаються

мешканці, а ще менше сторонні особи: мабуть, це є загальна хвороба канадців.

У будинку є каплиця, посвячення якої відбулося 16-го жовтня 1983 року, яке доверили: бл. пам. владика Борис, архиєпископ Зах. Єпархії Української Православної Церкви, протопресвітер Дмитро Лучак, настоятель катедри Св. Івана Хрестителя, прот. Василь Бойчук і прот. д-р І. Стус. Каплицю названо, іменем Св. Покрови. В каплиці піріодично відбуваються богослужіння для мешканців і буває, що відвідують з других громад, зокрема у великих свята.

В дні коли нема ніяких богослужінь то окремі мешканці зранку заходять до каплиці і там відбувають молитви. Духовний нагляд над каплицею має протопресвітер Д. Лучак, настоятель катедри Св. Івана Хрестителя. Окремі жінки, мешканці цього будинку, наглядають за каплицею й виконують потрібну працю: так, наприклад, придбані вишивані скатерті для малого й великого престолу та дарують інші дорогі речі, потрібні в каплиці.

Всі, що відвідують цей будинок надзвичайно хвальяють його — ДЕХТО НАЗИВАЄ, ЩО ЦЕ є ПАЛАЦ — хвалять за гарну будову й гарне устаткування. Особи, що вже мешкають в цьому будинку, також задоволені. А туристи, що проїжджають мимо будинку, в більшості зупиняються й фотографують. Буває, що дехто приїжджає з других провінцій, щоб оглянути цей будинок, а ще коли вони збираються будувати для старших осіб дім.

Будинок побудовано й устатковано на кошт провінційного уряду Альберти, а адміністрування будинком уряд передав українцям катедральної громади Св. Івана Хрестителя. Управа громади призначила Раду директорів з таких осіб: інженер Степан Масло — голова; о. протопресвітер Дмитро Лучак — заступник голови; Івана Дженіс — секретарка; Микола Боднар — рекордовий секретар; Тарас Кругляк — фінансовий секретар; Петро Прокопів — очолює господарський комітет. Належить зазначити, що основною рушійною силою в цій Раді директорів є Степан Масло, який був головною рушійною силою і при будові цього будинку. Рада директорів регулярно відбуває свої засідання. Вона призначила адміністратором будинку Дмитра Петрова, що є рекордовим секретарем управи катедральної громади Св. Івана Хрестителя. А господарем будинку є Іван Мельничук, що одночасно є старшим братом в катедрі. Адміністратор і господар заробітню платню дістають від провінційного уряду Альберти і вважаються урядовими працівниками.

9-го вересня 1983 року відбулися загальні збори мешканців будинку „Дніпро“, на яких було засновано ТОВАРИСТВО з мешканців й обрано управу. Ганну Данилович було обрано головою Т-ва „Дніпро“, а заступницею голови обрано добродійку Ольгу Бойчук, та вісім осіб членів управи. Управа з перших днів проявила свою активність у праці під умілим проводом пані Ганни Данилович, яка належить до Союзу Українок Канади ще з

1927 року і виконувала багато провідної й активної праці в Союзі. Управа т-ва відразу придбала нові вишивані скатерти для малого й великого престолу в каплиці, а також започаткувала бінго, кожного понеділка, пізніше й в четвер, цебто два дні на тиждень. Започаткували відзначення днів народження мешканців, що народились в одному місяці. У ці дні інколи висвітлювались різні фільми, зокрема про перших поселенців українців у Канаді. Розпочалось відзначення окремих українських історичних подій, як наприклад: роковин Української Державності, Листопадових подій, роковин Тараса Шевченка і ін. По відбутті 17-го собору Української Православної Церкви й Загального Все канадського 31-зду СУС, було заслухано інформативну доповідь учасника собору й з'їзду. Сотник Богдан Панчук промовляв на тему — Союз Українських Вояків за морем, з висвітленням відповідних прозірок.

Два рази промовляв посол домініяльного парламенту достойний Василь Лесик.

Багато різних українських достойників відвідали будинок „Дніпро“, де їх управа т-ва „Дніпро“ широко приймала й гостила. Зокрема 8-го лютого 1986, під час перебування в Едмонтоні Блаженнішого Василія — митрополита української Православної Церкви в Канаді, він відвідав будинок „Дніпро“ і промовляв до мешканців цього будинку. Він висловив своє захоплення цим будинком, підкреслюючи, що українські пioneri цілком заслуговують мешкати в такому розкішному будинку, бо вони були будівничими Канади. Митрополит оглянув каплицю і там помолився. Він відвідав старших віком деяких мешканців цього будинку. Багато різних осіб, з різних частин Канади і других країн відвідують будинок „Дніпро“ і, всі вони лишають його з надзвичайно гарними враженнями, які неодноразово висловлювали проводові цього будинку.

У різдв'яні дні будинок „Дніпро“, як правило, відвідують багато різних груп колядників, в окремі святкові дні відвідували українські хори, спів яких мешканці з великим задоволенням слухали.

Урочисте відкриття будинку „Дніпро“ відбулось 14-го жовтня 1985 року, в якому брали участь Лаврентій Дікур, посадник міста Едмонтону; Мері Ле Межурер — міністер культури та ЧЛА. І багато інших поважних осіб з провінційного уряду Альберти. М. Ле Межурер офіційно відкрила будинок і передала прапор Альберти, пані Г. Данилович, голові управи т-ва „Дніпро“. Посадник міста Лаврентій Дікур у своїй промові підкresлив, що українські пioneri дуже спричинилися до розбудови західної Канади і додав, що він дуже гордий, що походить з цього українського роду та в імені управи міста вручив дорогоцінний подарунок для цього будинку, як історичну вартість. На цій урочистості виступав сумківський хор громади Св. Івана Хрестителя.

Коло будинку, з південного боку, є чотири нові лавки, на яких в гарну погоду чи вечорами сходяться мешканці й відпочивають. А буває, що

хтось щось гарне читає, а решта слухає. Цим читанням займається добродійка Ольга Бойчук. З західного боку будинку є також стіл і лавки, і коли на південному боці спека, тоді дехто відпочиває на цьому боці будинку. Будинок „Дніпро“ побудовано й устатковано з великими вигодами для мешканців, які в ньому живуть. Дехто з відвідувачів нераз висловлювався: — Будинок „Дніпро“ — це особливої краси квітка, яка прикрашує Едмонтон і прославляє ім'я українців у цьому місті.

Належить згадати, що пані Ганна Данилович, з уваги на свій поважний вік, у квітні 1986 року передала головство т-ва „Дніпро“ добродійці Ользі Бойчук, яка була заступницею голови від самого початку. Віримо, що праця в цьому т-ві не буде послаблюватись, а буде продовжуватись так, як було до цього часу.

ВИЗНАННЯ ЯКОСТИ ОБСЛУГИ

26 серпня 1986 р. Канадська Рада Шпитальних Акредитацій повідомила Дім опіки ім. св. Михаїла в Едмонтоні про надання йому визнання на максимальний строк — три роки. Це рідкісне явище для нової медичної установи отримати трирічну акредитацію з першого разу. Б.І. Шулякевич, виконавчий директор Дому опіки, сказав: „Ми дуже щасливі отримати акредитацію на максимальний період“.

ТОРОНТО ВИДАЛО МОНУМЕНТАЛЬНИЙ КАТАЛОГ

Видавництво Торонтонського університету опублікувало недавно 2-томову монументальну працю: *Українка Бібліотеки Торонтонського університету: каталог фондів*. Цю 1,900 сторінкову бібліографію упорядкував д-р Павло Р. Магочий при допомозі Надії Одеті Дякун та дорадчого комітету професорів і бібліотекарів.

Каталог обнімає 11,000 репродукцій каталогових карток, які презентують 13,000 томів з усіх ділянок українознавчих студій, що знаходяться в системі бібліотек Торонтонського університету.

Торонтонський університет має одну з найбільших колекцій на Північноамериканському континенті українських газет і журналів, музичних текстів та рідкісних книг.

Цей двотомовий супровідник до українознавчих студій, *Українка Торонтонського Університету*, можна набути за \$375.00 від: University of Toronto Press,

5201

Dufferin Street, Downsview, Ontario

M3H 5T8

„НОВІ ДНІ“, грудень 1986

Юліян МОВЧАН

П'ЯТИЙ ТОМ МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО

Видавництво ім. В. Симоненка „Смолоскіп“ заслуговує на щиру подяку й признання за таку знаменну працю. В його виданні появився п'ятий і останній том творів Миколи Хвильового — одного з найвизначніших українських письменників, публіцітів і теоретиків 1920-их років. П'ять люксусово виданих томів! „Чи придвидилося“ Хвильовому, що аж 53 років після його смерті в далекій Америці вийдуть в такому виданні його зібрани твори?

Як і попередні, так і цей том вийшов під загальною редакцією нашого відомого літературознавця Григорія Костюка. (Технічний редактор — Осип Зінкевич, правописна редакція — Олекса Веретенченко, а мистецьке оформлення — Орест Поліщук). Видано у нелегких еміграційних обставинах, де крім багатьох інших труднощів, нераз тяжко було роздобути потрібні матеріали для такого видання. У передмові Г. Костюк зазначив: „Ми зробили, що змогли, хто може, хай приайде і зробить краще“. Зробили добре, бездоганно!

Книга позділена на 9 підрозділів (не рахуючи додатків), проте найголовнішими з них є такі, як „Матеріали до біографії й доби Миколи Хвильового“, „Смерть і похорони М. Хвильового за матеріалами тогочасної преси“, „М. Хвильовий у світлі літературної критики й публіцистики різних ідеологічних позицій“ та „Матеріали до історії ВА-ПЛІТЕ.“

Звичайно, подати рецензійний огляд такої книги в звичайній лише на головних „точках“ праці — зокрема тих, які до цього часу майже невідомі для більшості наших читачів, бо цей том в основному скомпонований на документальних джерелах, більшість яких до цього часу ще ніде не були опублікованими,

Біда завжди ходила йому по п'ятах...

Не легким було життя Миколи Хвильового... Вже від ранньої молодості йому довелося зазнавати всякого роду труднощі. Про це свідчать особи, які або особисто знали його ще з раннього його дитинства, або взнали від очевидців. Зокрема, багато цікавих спогадів подала Дарія Гащенко — рідна сестра першої дружини М. Хвильового Катерини Антонівни Гащенко. З її спогадів довідуємося, що коли Миколі було 10-11 років, він залишився без опіки батька, який цікавився більше сильними напоями та риболовством, тому його родину обслії злидні (крім Миколи, в родині було ще четверо дітей). Поруч дбайливої матері, Миколою заопікувалися два родичі по маминій лінії. І заопі-

кувалися не погано, бо після закінчення початкової школи, Миколу влаштовують до Богодухівської чоловічої гімназії. Але з причин ще й досі остаточно нез'ясованих, Микола змушений був після 5-ої класи залишити гімназію (він її пізніше закінчив екстерном, подібно, як в ті часи багато інших відомих людей, що з тих чи інших причин — часто політичних, не могли закінчити нормальним навчанням вищі школи). Г. Костюк вважає, що зважаючи на бунтівливу вдачу Миколи Фітільова (справжнє прізвище Хвильового), його було виганено з гімназії за виступи проти російського самодержавства.

Нещасливим було родинне життя Миколи Хвильового. Десь наприкінці 1918-го чи на початку 1919 року він одружується з Катериною Гащенко — блакитноокою бльондинкою, дочкою заможної і культурної селянської родини. Катерина була досить начитана і, подібно до багатьох тогочасних шляхетських родин, знала добре французьку мову. Але хоч Катерина любила Миколу, її мати аж ніяк не була задоволена з її вибору. Микола, на її думку „не був показний“. Йй здавалося, що її вродлива доночка мусіла вибрати собі „презентативнішого“ чоловіка. Подруге, вона знала, що Микола не мав доброї фахової освіти. Якийсь собі службовець. „Просвіта“, співочі товариства, школи, лікнепи: хіба ж це може забезпечити нормальнє життя родини? Потретє, іхнього громадського шлюбу мати не визнавала. Вона вимагала, щоб вони бодай таємно пішли до церкви і взяли „законний“ шлюб. Але Микола, видно, будучи дуже впертою людиною від цього категорично відмовився (стор.23).

13 січня 1920 року в них народилася донечка. Назвали її Іраїдою. Микола дуже любив свою донечу. Дарія Гащенко описує прецікаві епізоди як Хвильовий опікувався родиною, як він любив свою доню. Про його любов до донечки свідчить також те, що свій перший роман, початок якого друкувався в журналі „Життя і революція“, ч. II, він назвав ім'ям своєї доні — „Іраїда“.

Але ні любов до своєї доні, ані любов Катерини до Хвильового не врятували їх від подружнього розриву. Марія оповідає про такий епізод. Коли в Богодухіві життєві й мешканеві умови стали неможливими, аби там жити з тільки-що народженою донечкою, Микола вирішує відвезти дружину з новонародженою донечкою до батьків Катерини у Полкову-Микитівку. Там було тепло, затишно й багато місця. Тим часом на весні 1921 року Хвильовий вирішив сам переїхати до Харкова — тодішньої столиці України, бо „письменницька пристрасть не давала йому спокою“ (стор. 24). І ось, пише Дарія, „одного разу Катруся поїхала до нього й там зустріла якусь жінку. Чи він мешкання в неї наймав, чи була вона в його помешканні. „Катруся після цього часто плакала. Але щоб ніхто не бачив (а ми таки з середугою сестрою бачили), більше вже не поїхала до Харкова. Не

приїхджав і він. Так виник розрив“ (стор. 25).

Але трагедія була не тільки в розриві жінки із своїм чоловіком). (До речі, день 1923 року Хвильовий одружується вдруге з Ювілею Уманець. Трагедією для Хвильового було те, що його донечка живучи з мамою, вже ніколи не бачила свого рідного батька. Під час однієї з розмов із Хвильовим Дарія почула від його пояснення, що, мовляв, хоч він міг через суд добитися регулярного побачення з дочкою, але він „не бажає Катруся якихось „сімейних катастроф“, і що він надіється, що Катруся сама розуміє і як підросте Іраїда, то дозволить їм зустрітися“. (стор. 49).

„В 1933 році, коли з'явилася замітка в газеті про смерть М. Хвильового, — пише Дарія Гащенко, — я з сестрою прийшла й показала це Іраїді. Вона прочитала і заплакала (тій тоді будо 13 років з місяцями). Мала образу на маму, що та її ніколи так і не познайомила з рідним батьком“...

Самогубство та „таємниця“ М. Хвильового

Про обставини самогубства Миколи Хвильового написано багато. Ріжні автори трохи по різному описують цю трагедію. Мабуть, найбільш правдоподібно описала її дружина драматурга Миколи Куліша — Антоніна Куліш у своїх спогадах, поміщених у книзі „Микола Куліш — Твори“, 1955. На стор. 169 5-го тому творів М. Хвильового, Антоніна Куліш пише про той драматичний випадок так:

„13-го травня був гарний сонячний день. Несподівано Миколу (тобто, її чоловіка Миколу Куліша — ЮМ) покликав по телефону Хвильовий. Він сказав:

— Гуревич! Сьогодня гарний день. Прийди, друже, до мене й підемо на прохід до парку.

Микола відійшов від телефону вкрай здивований. Так довго вони з Хвильовим не бачилися! Майже рік минув з того часу, як вони розмовляли, хоч Хвильовий у тому самому домі й за кілька кроків від нашого мешкання. Микола пішов. Якось пізніше він розповів мені:

В хаті Хвильового застав Досвітнього, Вишню Сенченка, Епіка, Дніпровського, Йогансена, Слісаренка, Арк. Любченка та ще одного. Він здивувався, що Хвильовий запросив таку велику компанію до парку. Хвильовий почав частувати всіх чаєм, настрій був збуджений, піднесений і вдавано-веселий. Нікому не здавалося це підозрілим. Причина для всіх ясна. Арешт Ялового подіяв на всіх приголомшуюче. І чи не найсильніше — на Хвильового. Всі були під тяжким враженням. Дехто пив чай, а господар взяв гітару й почав наспівувати слова Пушкінового вірша „Беси“:

Хоть убей, следа не видно;
Сбились мы, что делать нам?
В поле бес нас водит, видно,
Да кружит по сторонам...

Після цього поклав гітару й вийшов до свого кабінету. Раптом всі почули з кабінету голосний постріл. Коли вбігли туди — Хвильовий сидів у крі-

слі, з правої скроні бігла цівка крові й краплями падала на підлогу, рука з кольтом звисла, і кольт випав. Мій чоловік з жахом вибіг до хати й крикнув:

— Хвильової застрілився!

Був блідий, як полотно, але підбіг до телефону і став викликати лікаря, а мене послав до дружини Гжицького, медична сестра просити, щоб негайно дати Хвильовому ін’екцію. Коли прийшов лікар, було вже запізно. Він констатував смерть... Ale його не рухали з місця — чекали на прихід агентів ДПУ... (стор. 169-170).

Так загинув Микола Хвильовий — „найбільший організатор і творець великої доби української літератури 20-их років“, як його окреслив Гр. Костюк (стор. 199).

Яка ж причина або причини спонукали того творця до такого трагічного вчинку?

Звичайно, в таких випадках шукають за передсмертними записами чи листом самогубця. I Хвильовий „не був би Хвильовим“, якби не залишив нічого для нащадків. Як подає Гр. Костюк, зразу після самогубства на робочому столі Хвильового його гості Г. Епік та І. Сенченко знайшли не одного, але два листи, писані рукою Хвильового. Один — до ЦК КП(б)у, а другий — до дружини й доньки. Листи були не заклеєні і тому їх легко було перечитати. На жаль, друзям Хвильового не прийшло тоді до думки (або не вистачило відваги, — Ред) взяти до себе ті листи і лише після зроблення з них копії, повернути їх туди, до кого вони були заадресовані. Попавши до рук агентів ГПУ, або до ЦК партії, ті листи напевно були негайно знищені. Бо хто схоче переховувати компромітуючі самого себе листи?

В чому ж справа? Які причини спонукали Хвильового пустити собі кулю в голову?

Як відомо, в підсовєтський пресі того часу офіційною версією самогубства було те, що письменник, мовляв заплутавшись в націоналістичних помилках і не знайшовши сили їх перебороти, вирішив піти на такий крок (в книзі подано фотокопії документальних повідомлень про його смерть). Хоч якась доля правди в тих повідомленнях була, проте, логічно міркуючи, було дві причини, які, — хотілося йому того чи ні, — таки спонукали його піти на такий фатальний крок. Поперші, він нарешті переконався, що вся його дотогочасна діяльність на „благо“ „загірної комуни“ була фактично противародна, зокрема, була проти істотних інтересів українського народу і тому, будучи „чесним з собою“, Хвильовий, мабуть, вважав, що найкращим шляхом, за допомогою якого він зможе зmitи гріхи перед своїм народом — це закінчення свого життя самогубством. Другою і то, мабуть, не в меншій мірі важливою причиною його, самогубства було передчуття, що після арешту свого доброго приятеля й однодумця Михайла Ялового, його незабаром чекає те саме, і тому він, не бажаючи попасті живим в лапи катів ГПУ, вирішив (i,

на нашу думку, цілком оправдано) самому собі обірвати життя. Чи можна це назвати „слабодухістю“, як дехто каже. Абсолютно ні! Навпаки, відоме, що слабодухі ніколи не відважуються на самогубство — на це спроможні люди лише сильної волі. Тим більше, коли до цього спонукають не-переборні обставини, що безумовно було у випадку Миколи Хвильового. Про це дуже виразно натякнув сам Хвильовий. У своєму спогаді „Його таємниця“ Аркадій Любченко подає зміст такої розмови з Хвильовим:

— Правда, — сказав він, — бувають випадки, хоч і досить рідкі, коли смерть заслуговує на виправдання. Це — коли всім і собі самому стане цілком ясно, що актом смерті можеш зробити для свого народу щось більше, ніж присутністю в житті... Ви мусите жити тому, що не все ще між нами сказано. Є одна дуже важлива річ. Є одна таємниця. Пізнавши її, пізнаєте особливо глибоко суть і доцільність вашого існування. Я тільки, на жаль, не можу зараз її отримати. Не можу — цілком природно. А видужаєте — скажу.

Це було наприкінці квітня. Через два тижні він застрілився“. (стор.112).

Так написав Аркадій Любченко. З цього мимоволі напрошуються здогад що таємниця, якою хотів поділитися Хвильовий з Любченком був його заздалегідь обміркований замір покінчити своє життя самогубством. Але чи дійсно воно було так?

Розвіяння мітів та наклепів.

Як відомо, в українській пресі повного напрямку на еміграції, ще й досі не перевелися ріжного роду майже фантастичні „історії“ з біографії Хвильового. Зокрема, йому „пришивають“ не тільки службу в ЧК, але і те, що нібито будучи чекістом, він власноручно розстрілював не тільки монахинь в жіночому монастирі міста Богодухові, але власноручно забив навіть свою рідну матір. Свідчення осіб, які знали добре Хвильового, заперечують вищеподані нісенітниці. Напр., Петро Іванович Шигимата, народжений в Богодухові і визначний педагог і культурний діяч на Богодухівщині від 1915 до 1943 року, пише так:

„Я свідчу, що все це є суцільна вигадка. В Богодухові справді існував жіночий монастир але про розстріл монашок за все своє сорокалітнє життя я ніколи нечув... Мати ж Хвильового ніколи нічого не мала спільногоЕ з монастиром і протягом революції жила собі й вчителювала мирно й спокійно на селі за 70 км. від Богодухова“. (стор.117).

Ще інший свідок — В.Я. Коваленко, який був народжений в дев'яностих роках і працював, як кооперативний і банківський службовець, пише таке:

„Про те, що Хвильовий був чекістом і розстрілював монашок і свою матір, почув я вперше на еміграції. Від початку і до кінця — все це чиста брехня. В Богодухові справді був монастир і в ньому було біля 300 монашок. Уперше його хотіли ліквідувати в 1919 році, а потім знову в 1921-му, щоб помістити в ньому повітову лікарню. Але чо-

мусь не ліквідували і монастир залишився монастирем аж до 1924 року... Ліквідував його в травні 1924 року повітовий відділ народовітності (Хвильового вже тоді в Богодухові не було), перетовривши його на дитяче містечко „Ім. революції 1905 року“. (стор. 119).

Про безглупдість поголосок щодо рострілу Хвильовим своєї матері свідчить хоча б, і те, що вона, його мати, пережила смерть свого сина. (Правда, аби „довести“ — що Хвильовий розстріляв свою матір, наводять його новелі „Маті“ і „Я“, які нібито є „правдивими переживаннями самого автора“. Але ж це лише фантастичні сюжети, які не мають нічого спільногоЕ з біографією ні самого автора, ані з його найближчою родиною).

Помилково склерований постріл

Познайомившись з п'ятма так солідно виданими томами творів Миколи Хвильового і всіма тими документальними додаткам, критичними заввагами авторів, фото-ілюстраціями і т.д. при цій нагоді не можна не висловити ще однієї істотної завваги. А саме: при всій великій ролі, яку відіграв Хвильовий, з одного боку як талановий письменник-новеліст, а, другого, як теоретик українського ренесансу 20-их років, на жаль, так і не поставив крапки над „ї...“ Точніше — при всіх своїх закликах бути подальше від „задрипанки-Москви“, за кликах орієнтуватися на Москву, а на „психологічну Європу“ і т.д. Хвильовий, на жаль, так і не сказав, що єдиний рятунок для українського народу — це державно-політичне унезалежнення України від Росії — незалежно якої — білої, червоної, тоталітарної, демократичної і т.д. Все менше від цієї конечної вимоги, не буде розв'язкою національної трагедії нашого народу.

То правда, що в багатьох творах чи памфлетах Хвильового можна здібати обережні натяки про національно-державне унезалежнення України. Напр. в одному із своїх памфлетів, полемізуючи з своїми опонентами, Хвильовий пише: „Росія — незалежна держава? Незалежна. Ну, то і Україна незалежна“. На жаль вважає ВЖЕ незалежною, чи висуває вимогу, що Україна, повинна бути незалежною в такій самій мірі, як і Росія.

Або ще: „Україна доти буде пляцдармом для контрреволюції, доки не перейде того природного стану, який Західня Європа перейшла в часі оформлення національних держав... цебто, те, що проробила Італія в 1848 році, звільнившись від австрійського утиску, коли стала незалежною державою „цитую із статті В. Затонського, стор. 516). Сказано добре й правдиво — чи не так? Але це були тільки мимоходні натяки а не те, що повинно бути ляйт-мотивом його виступів у ділянці шукання шляхів для українського національного ренесансу. Дехто може сказати, що „аж так далеко“ у своїх виступах Хвильовий не міг піти тому, що в такому випадку московське ГПУ його зразу скопило б і зліквідувало. Але ж в ті роки ще аж (продовження на 33 стор.)

НАРИС ПОРТРЕТУ БОРИСА АНТОНЕНКА-ДАВИДОВИЧА

(Закінчення з попереднього числа)

Після повернення зі заслання його книжки друкувались у Києві: „За ширмою“ (1963 р.), „В літературі і коло літератри“ (1964 р.), „На довгій ніви“ (1967), „Здалека і зблизька“ (1969 р.), „Як ми говоримо“ (1970 р.). Журнали „Дніпро“ і „Жовтень“ друкували оповідання і нариси. Там появились оповідання „Щастя“ і „Завищені оцінки“ — це „про сьогоднішній день України“, як висловився автор. У 70-х роках працює над автобіографічною повістю „Удосвіта“ про дитинство і юнацтво. Це була преша частина запланованої трилогії „Що коштує чорний хліб“. Крім цього пише оповідання „Усе може бути“, „Хто такий Ісус Христос“, „Що таке істина“. Видавництво „Радянський письменник“ мало в плані видати неопубліковані ще твори, але потім „пересунено на дальнє“, а 1972 р. повідомили, що „випало з видавничого плану“, як також збірка перекладів на російську мову. 1978 р. пише зашифровано про себе, що творів того письменника „з відомих причин не видають“.

Така ситуація аж ніяк не могла заохочуючи впливати на творчість взагалі, але Б. Антоненко-Давидович не заломлюється, іде за внутрішнім наказом: „Пиши, пиши! До останнього подиху працюй, не зважаючи ані на що! Так і роблю, і в цьому знаходжу єдину розраду серед невеселих днів своїх“. Тож письменник без надії на друкування працює над „Мемуарами лікаря Белінкеса“ зросійщеного героя з років революції. Жалується, що робота йде повільно, бо й машинку забрало КГБ. Дотепер невідомо чи і що з недрукованих творів збереглося, а чи, може, все пропало в тюремників.

До літератури Борис Антоненко-Давидович ставив високі вимоги. Література — мистецтво слова, тож це слово мусить бути образове, добірне і вагоме. Література має „ставити ті чи ті проблеми, без чого вона не лишає сліду в історії“, (стор. 247). З проблематикою літератури тісно зв'язана батьківщина. „Для неї треба далі жити й працювати, доляючи неминучі розpac і збайдужіння до всього навколошнього“ (238). Батьківщина — це провідна зоря на життєвому шляху Бориса Антоненка-Давидовича. Коли і як закріпилася духовна сутність цієї великої людини?

З одного фрагменту спогадів про університетські студії в Харкові довідуємось що 1917 р. на університетській гірці слухав старого кобзаря. Той, же скінчивши думу про Морозенка, заспівав звичайну пісню, яка на все життя залишилась в пам'яті і в серці, „вразла мене своїми словами“:

Ти добре, синку, проживеш,
Як знатимеш куди ідеш.
Коли зумієш там, де став,
Стояти так, щоб не упав.

Ти добре, синку, проживеш,
Як не гаман собі наб'еш,
А всі кутки, своїх грудей
Наб'еш любов'ю до людей.

Ти добре, синку, проживеш,
Як із неправдою порвеш,
З добром у грудях пройдеш світ —
Це мій святий тобі завіт.

А ще раніше, в роках юнацтва, вірш М. Загірної присвячений її чоловікові Б. Грінченкові спровів незатерте враження:

Я для свого краю працював,
А тепер покидають мене уже сили —
Скоро скоро в труні уже знайде собі
Відпочинок душа наболіла..
Ти ж, мій краю святий, прийми в землю того,
Хто за тебе життя покидає,
Добрим словом його спогадай,
Як твоя ясно в небі зірка засяє.
Бо настане той час, як в тобі, краю мій,
Вже не знатимуть слова „неволя“,
А по рідних хатах і по рідних степах
Пануватимуть щастя й воля.
Легко стане тоді нам лежати в труні,
Бо і ми свою лепту останню
Положили на те, щоб країні своїй
Пособити в її безсталанні... (стор. 106).

Настрій цього невибагливого вірша, мабуть, відповідав душевному станові самого письменника того часу, а „щоб країні своїй посодити“ він намагався так працювати усе своє життя. Ця постійна думка „посодити своїй країні“ спонукала письменника в кілька років після повернення зі заслання дати почин у справі Козацьких могил під Берестечком. Внаслідок його клопотань, і за його спонукою таких письменників як М. Рильський, В. Харчук, В. Касіян, М. Стельмах, Ю. Збанацький, — Козацькі могили під Берестечком проголошено 1968 р. державним історичним заповідником. Друга справа величезної ваги, за яку взявся письменник — це занедбана літературна мова. Тож пише до журналів серію статей на тему „Як ми говоримо“, бо, як сказав, хтось повинен чистити „авгієві стайні“.

І ми тут, поза Україною, помітно відчули і відчуваємо благодатний вплив його старань, а книжка „Як ми говоримо“ стала „настільною“ книжкою не тільки для письменників. Так ішов Б. Антоненко-Давидович вибраним шляхом „з добром у грудях“. Та крім згаданих двох чинників бачиться що одне джерело його духовності. А плило воно з переживань раннього дитинства. Це джерело на зовні закриті. Тільки одна маленька загадка запалює над ним світлко: „Бабуся витягала з-за ікони на божину страсну свічку, засвічувала тримтячими руками ревно молилася перед богами, щоб обминуло нашу хату лихо., (стор. 38). Це в час грози, коли

громи і блискавки потрясали землю. Чи не бабуся відкрила внукові джерело любові до Вишої сили, що світом править? Згодом релігійні почування, глибоко заховані в душі, по довгих роках знов і знов виявилась у тому ентузіазмі з яким сприймав письменник відновлення стародавніх звичаїв у 70-х роках: влітку Івана Купала, гагілок, колядок зимию. З цілого серця радів, спостерігаючи колядників на вулицях Києва, на Хрещатику.

Середечно приймав їх коли приходили до його дому. Колядники — „студенти, інженери, лікарі — в бідних свитках та синів чумерках з червоними поясами“ з традиційною звіздою справляли радісне враження. Однаке не кожного року це бувало й автор відмічує цим політичну коньюнктуру.

Таку ж радість приносили й листи від приятеля з Австралії, Дмитра Нитченка-Чуба. Їхні взаємовідносини, сповнені сердечністю та ніжностю, заслуговують окремого розгляду. А стільки гумору, легкого насміху над собою, над ситуаціями виявляє автор відповідаючи на певні особливі питання. Б. Антоненко-Давидович любить гумор, але не „зубоскальство“ у вигляді звульгаризованого вислову. Він же є автором книжки гуморесок і сатиричних творів „Справжній чоловік“, що вийшла ще 1929 р. Багатий він на анекdoti і проповідки, як „Біда біду перебуде, одна згине, друга буде“. Ця велика прикмета духова вказує як письменник розумом протиставився емоціям, ситуаціям, ставив чоло всякій депресії.

Листи дають нам можливість відчути чудову особовість Бориса Антоненка-Давидовича. Зрозуміти духовість одного з найвизначніших письменників сучасності, невгнущих лицарів Правди, лицарів боротьби зі злом. Допомагають відчути його сердечність і шляхетність для людей, але й тверду поставу до себе, до тяжких проблем національного буття. Він умів долати всі образи та упокорення, твердо іти дорогою Голготи, задержуючи в серці завжди свіжу любов до всього гарного, до батьківщини — України, невгнuto боротись за її права, за гідність. Борис Антоненко-Давидович — це справді новітній богатир Руси-України.

НОВЕ ВИДАННЯ ПРО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ УКЦеркви

В неділю, 28-го вересня, д-р Роджер Пільон, директор Бюро людських прав, відповідальний за напрямні Державного департаменту США, представив владикам Української Католицької Церкви публікацію Бюро під назвою: „Переслідування Української Католицької Церкви в ССР“ видану на підставі матеріалів виготовлених Христину Ісаїв.

В короткій доповіді, д-р Пільон підкреслив, що ця публікація буде регулярно доповнювана найновішими даними.

На запит одного журналіста, чому появляється таке видання, Роджер Пільон відповів, що Державний департамент США „прийшов до висновку, що тиха дипломатія нікуди не веде, і ми переходимо на публічний форум, щоб звернути світову увагу на жорстокість переслідувань тоталітарних режимів.“

X.I.

Лев ЯЦКЕВИЧ

ВІДНОВЛЕНА МРІЯ

(в 100-річчя „Статуї Свободи“)

„Дайте мені ваших втомлених покидьків долі,
Юрби стривожених, вбогих, що прагнуть свободи-
Tих, що залишені над берегами недолі,
Tих, що бездомні, що гнані вітрами негоди.
Я їм усім освічу золоті двері волі!“

Емма Лазарус (переклад автора)

З поміж десятк тисяч пам'ятників, якими густо прикрашена наша планета, тільки три привертують особливу увагу: велетенська Піраміда Хеопса, побудована приблизно 3.000 років до н.е. в Гізі, передмісті сьогоднішньої столиці Єгипту — Каїру, виструнчена Ейфельова вежа в Парижі, споруджена видатним французьким мостовим інженером Александром Густавом Ейфелем в 1889 р. для Всесвітньої виставки, як символ технічних досягнень людства, й найунікальніша своїм задумом та ідеєю Статуя Свободи, поставлена в 1886 р. на малім острівці смарагдової ньюйоркської гавані.

Творцем тієї статуї був Ф.Д. Бартольді, французький архітект та скульптор італійського походження. Він працював над нею 10 років, спільно з інженером А.А. Ейфелем. Статуя прикріплена до зореподібного, кам'яного п'єдесталу величиною кілька — поверхової будівлі, в якій тепер розташований музей іміграції. (Про історію й будови статуї читайте в статті О. Коновала — Ред. (У попередньому числі)

Повз задумане та повне надхнення обличчя статуї пропilo багато тисяч кораблів, навантажених по вінця новими імігрантами, що покидали рідні землі, з надією найти в Новому Світі свободу та кращі умовини життя.

Всі вони із зворушенням та сльозами радости в очах дивилися на цю маєстатичну статую, що з смолоскипом в руці витала їх та освічувала ворота волі.

Недалеко Статуї Свободи розташований невеликий острів Елліс, на якому в 1892 р. американський уряд відкрив іміграційну станицю, крізь яку мусили перейти всі новоприбулі імігранти. Ця станиця була закрита щойно в 1954 р.

За той час, крізь її ворота перейшло поверх 17 мільйонів людей. Майже 40% теперішнього населення США — це нащадки цих імігрантів.

Між імігрантами були представники усіх європейських народів, між ними й українці, яких із за браку власної держави еміграційні урядовці записували як австрійців, росіян, поляків, угорців, карпато-русинів чи рутенців. І щойно, на вільній американській землі більшість з них зуміла зідентифікувати свій національний корінь.

З приїздом другої і третьої хвилі української іміграції до США, по 1-шій та II-гій світових війнах,

поширилося та поглибилося українське організаційне життя, зросла мережа українських культурно-освітніх товариств, пресових органів, театрів, шкіл, аж до українських катедр в престижевих американських університетах включно.

Вони потрапили протоптати нові чи поширити старі стежки наших зв'язків та контактів з американським науковим, мистецьким і політичним світом та пробити невеликі щілини в системі масової інформації, яка досі була щільно замкнена та недоступна для української проблематики.

Згідно з описом Геродота, Піраміда Хеопоса, яку будували впродовж 20 років 100,000 рабів, поглинула майже повністю всі прибутки стародавнього Єгипту. Дешевше лобійшloся Франції із спорудою Ейфельової вежі, кошт побудови якої становив понад мільйон доларів, з яких 200,000 дол. покрив французький уряд, а приблизно 800,000 дол. здобув сам спорудник Ейфель з квитків вступу за оглядини тієї вежі, впродовж наступних 20 років.

Найдешевше коштувала Статуя Свободи — 670,000 дол.

28 жовтня 1986 р. Статуї Свободи сповниться 100 років. Сто років очідання на нових імігрантів, в позиції, виставленій на постійно на дію вітрів, морських шквалів, прибоїв солоної морської води та кислотних дощів, витиснуло своє тавро на зовнішнім вигляді статуї та її фізічній стійкості. Те саме можна сказати про будинки кол. іміграційної станиці, на острові Елліс, які теж не встоялися нещадному зубові часу.

Маючи на увазі близький реченець 100-річчя Статуї Свободи, президент Реган покликав до життя 18 травня 1982 р. (The Statue of Liberty-Ellis Island Centennial Commission), завданням якої було зібрати 230 мільйонів дол. для віднову обидвох проектів, їх постійної консервації, святкувань з нагоди 100-річчя Статуї Свободи та влаштування освітніх програм. Грошові пожертви на ті цілі впливають єй досі на адресу фундації.

Головою тієї комісії президент призначив харизматичного президента автомобільної корпорації Крайслера, М.А. Аякокку, який на її першім засіданні сказав, що, не зважаючи на великі обтяженння, він погодився прийняти головство комісії, щоб в той спосіб сплатити борг своїм батькам які, як італійські імігранти, проїздили повз Статуї Свободи та проходили крізь золоті ворота на острові Елліс в шуканні за свободним життям та кращою долею себе та своїх дітей.

Статуя Свободи та колишня іміграційна станиця на острові Елліс, пройшла докорінну віднову. Пощоджений смолоскип залишився в музеї іміграції, а на його місце Статуя Свободи одержала но-

вий, позолочений.

На цьому, можна було б закінчити цю статтю, якщо б не пов'язаність задуму тієї статуї з членською грамотою Т-ва „Просвіта“ у Львові. Ця грамота перед I світовою війною становила немов візитну картку для кожного свідомого українця та ознаку його національної тотожності. І тому, не слід дивуватися, що багато членів Т-ва „Просвіта“ обрамлювали свої членські грамоти та вішали їх у своїх домах на почесних місцях. Така грамота моого батька висіла також в нашому родинному домі в Стриї, до якої ще малим хлопцем я часто приглядався, але тільки вдень, бо вечером я шалено боявся крилатого диявола, що символізував на тій грамоті темні сили безпросвітності українського народу.

Коли вітри долі по довгих пригодах загнали мене до Нового Світу, де я побачив перший раз славну Статую Свободи, я дивився на неї довший час, немов заворожений, бо в тій статуї я пізнав знайоме мені обличчя жінки із смолоскипом в руці, ще на членській грамоті моого батька персоніфікувала львівську „Просвіту“. Яка велика схожість обох задумів — мистця Ф. Бартольді та незнайомого мені творця проєкту членської грамоти „Просвіти“.

В Статуї Свободи — молода жінка, у вільній грецькій туніці з невільничими, розірваними кайданами у її підніжжі та горючим смолоскипом в руці, освічує новоприбулим імігрантам золоті ворота входу до країни волі. На членській грамоті „Просвіти“ — молода жінка, ідентично одягнена, розбиває сяйвом смолоскипа темноту безпросвітності, що налягла густим рядом на села та міста Галичини, якої сини і дочки щойно скинули ланцюги кріпакства.

Чи можна говорити тут про якусь пов'язаність цих двох проєктів? Навряд! Хоч хронологічно вони обидва стоять дуже близько. Маємо тут на думці дату оснування Т-ва „Просвіта“ у Львові, 8 грудня 1869 р. та дату відкриття Статуї Свободи в Нью-Йорку, 28 жовтня 1886 р.

УКРАЇНЦІ НА ПОЛЬСЬКІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ В КРАКОВІ

Інститут Польоністичних Студій та Польсько-Американська Історична Асоціація відбули в липні чотирнадцяту наукову конференцію в Ягелонському університеті. Конференція була присвячена питанню життя поляків поза границями Польщі. Кервіник Катедри українознавчих студій при Торонтонському університеті, професор Павло Р. Магочий був єдиним доповідачем, який говорив на конференції не про поляків, але про українську еміграцію до Америки.

Професор Магочий зустрівся під час конференції також з декількома україністами.

В програмі конференції була теж інформативна доповідь професора Магочого про Торонтонську Катедру українознавчих студій. Польські науковці виявили особливве зацікавлення Історичним Атласом України. Вони висловили теж побажання продовжувати ці обопільно корисні контакти.

**ЗРОБІТЬ ПРИЄМНІСТЬ І КОРИСНУ
ПОСЛУГУ СВОЇМ РІДНИМ ТА ПРИ-
ЯТЕЛЯМ, ПЕРЕДПЛАТИТЬ ДЛЯ НІХ
ЖУРНАЛ „НОВІ ДНІ“!**

МОЇ РЕФЛЕКСІЇ НА ВИСТУП ХОРУ „ЖУРАВЛІ“

Мої думи — сумні журавлині,
Що в гнізда поспішають своє...
Мої думи — до тої землі.
Де дрімає дитинство моє.

Стислим колосом в мислях той труд!
І нехай не зринають жалі,
Як весняні вітри загудуть
І заквілять з-під хмар журавлі.

Ю. Мушкетник

Довго заповіданий підготовлюваний виступ хору „Журавлі“ в Торонто став врешті не мрією, а дійсністю. Цей знаменитий виступ, що відбувся 28 вересня 1986 в залі Конвеншен Центру, перетворився в велику музично-хорову імпрезу українців нашого міста, стаючи ревеляцією не тільки для новоприбулих, але й для всіх тих українців у кого не вигасли національні почування.

В моєму відчутті — це був концерт шедеврів української хорової культури, виконаний аматорськими устами, який не лише полонив, але й зумів підняти усіх нас на дусі, об'єднати регіони, релігійні переконання і політичні погляди, виявити всю майстерність, красу і велич нашої культури.

Тож не лише Бах, Бетговен чи Брамс, але й твори українських композиторів у добром виконанні можуть захопити своєю красою і до самих надрів зворушити та перенести нас в небуденні мистецькі переживання.

„Журавлі“ — презентаційний хор Українського Спілно-Культурного Товариства в Польщі, якому в цьому році сповнилося тридцять років праці. Авторові цієї статті, довелося серед тодішніх українських культурно-освітніх діячів організувати перші паростки української діяльності і переламувати грізну заляканість, яка виросла в наслідок страшної дискримінації і десятилітньої національної конспирації.

Хор заснував у 1972 році диригент Ярослав Полянський при значній допомозі і співпраці любителів української пісні. Серед них, які найбільше причинилися до його вдереждання слід згадати зокрема покійного батька проф. Богдана Струмінського, що працює в Гарвардському університеті, а тоді жив в Варшаві. Виконавці хору — це люди безмежно віддані українському мистецтву. Вони з кількадесяті місцевостей, розкинутих в ріжних кутках Польщі. Звідси і їхня назва, бо вони немов ці журавлі злітаються на свої проби, під час яких вони наполеглево вивчають нашу пісню, щоб нести її для слухача. Вони коштом своїх відпусток з праці віддають свій час і гроши, необхідні для переїздів, щоб своїм трудом ширити українську культуру серед десяток тисяч спрагнених її почути.

Один з найвидатніших польських музичних критиків Ян Ковальський в місячнику „Жице Музичне“, що виходить в Варшаві, між іншими пише: „Цей хор одначе є свого роду подію на світову скалю. Хоч без назви місцевості, которую міг би назвати як своє стало місце осідку, складаючись з людей, котрі на заклик у тижневику УТСК „Наше слово“ злітаються, як птахи, в умовлене місце на проби, а потім серія концертів. Завжди при виповненні залі, завжди гаряче оплескувані“. Додаймо, що крім великого числа прихильників хору, не бракує йому й ворогів. Неодноразово шовіністичні елементи намагалися підрівати роботу хору, щоб знеохотити виконавців і применшити засяг їхньої праці. Хоч за хоровим колективом

сотні виступів у найвідоміших концертах та міжнародних фестивалях, що відбувалися на території Польщі, хоровій досі не дозволяють виступити із своїм репертуаром в Україні. Лише заходи Генрика Міхальського, який згодився спонсорувати турне хору по Канаді і Сполучених Штатах Америки, уможливили тисячам слухачів любуватися мистецьким виконанням „Журавлів“.

Від 1983 року диригє молодий, високої класи спеціаліст Роман Ревакович, випускник Музичної Академії ім. Ф. Шопена у Варшаві. Він підбирає репертуар з української класики, має великі амбіції і добре справляється з трудним до виконання репертуаром.

Наша пісня є своєрідним культом народу від найдавніших часів. На основі християнського співу і народної традиції зміцнювалася пісня, зміщуючи силу народу.

Заходами князя Володимира засновано при кінці 10 століття у Києві музично-хорову школу, згодом Києво-Печерська Лавра стає колискою розвитку хорового мистецтва в Україні. Цей стовбур пісенного мистецтва, основаного на українських зразках, ще вище піднесла Київська Академія. Серед слов'янських народів саме на Україні наймогутніше розвинулось хорове мистецтво. Царські хорові капелі були розвинуті на основі української пісенності, ввесь російський мелос оснований на нектарі староукраїнської культури.

Занепад української держави уможливив росіянам не лише скористати з наших культурних благ, але і з надзвичайно великого числа вчених українців, які щі блага по своїй волі чи неволі там закріпили.

Першим диригентом царської капелі був українець Марко Полторацький (1729-1795). Дмитро Бортнянський впорядкував і усистематизував увесь церковний спів східної церкви. Зарівно в капелях як і в творчій діяльності хорового і музичного мистецтва Росія використала творчість таких визначних українських композиторів, як Березовський, Турчанінов, Азіїв, а згодом використовували переробки навіть Гулака — Артемовського, Марковича, Заремби, Ніщинського, Коціпинського, Стеценка та ряду інших.

Репертуар, який вивчають і популяризують „Журавлі“, вони витягають з української скарбниці, до якої поклали свої твори наші композитори.

У порівнянні з іншими, український народ найяскравіше виявив свою ідентичність в естетиці, тобто у всесторонній любові до краси — у світогляді й моралі, у пісні й в музиці, в танцю, в убрани і в знаряддях, якими послуговується. Коли застановимося над тим, що вдержує народ при житті, то нам, народженим в Україні, пригадується ясне блакитне небо, зелені пахучі степи, цвітучі сади, солов'їний спів, різьба і вишивка, а понад усім українська пісня, якої так бояться наші вороги. I всупереч їхнім намаганням ми щасливі, що маємо у ріжних кутках світу талановитих і жертвених людей, котрі, не дивлячись на перешкоди, плекають українську пісню, українське мистецтво.

В найтяжчі часи, коли Україну придушувано і декого охоплювала безнадійність, тоді жива народня пісня, як рідна мати, ставала на сторожі біля „отих рабів малих, німіх“ і допомагала зберегти свою ідентичність. Тому ми відчуваємо в українській пісні, звідкіль вона б до нас не пливла, суть української душі.

Для мене концерт „Журавлів“ був особливо зворушливий. Стояв на високому рівні, як вартість виконаних творів, так і культурою хористів, яким належать слова найвищого признання, зокрема солістам і диригентові Романові Реваковичу. Містер Роман Ревакович хоч

молодий віком, проте опанований, зосереджений, ощадний в руках, надзвичайно чутливий на помилки.

Тому цей хор у Польщі має свою заслужену славу. Знавці і критики хорового мистецтва його заражують до найоригінальніших колективів. В його репертуарі по-мітний тужливий сум, а місцями й пориваючий жаль. Мабуть, те ѿпороджує великий пієтизм і любов до них. Серед колективу розвинута взаємопошана і почуття безмежної дружності. В цьому місці хочеться пригадати факт, що „Журавлі“ в своє закордонне турне виїжджали з міста Перемишля, де в останніх роках на місцевому кладовищі похоронено їхніх хорових друзів Некеруя і Співака та співорганізатора хору Струмінського, — до речі всі три колишні воїни УПА.

Виступили „Журавлі“ в Торонто не в повному складі, один із журавлинних хористів долетів вже після виступів, інші не прилетять. Однак і в тому складі хор розпоряджає всіма всіма вальорами доброго колективу. Серед виконавців майже 90 відсотків люди з вищою освітою, інтелігентні, здібні у своїх професіях і талановиті в хоровому мистецтві. Доволі заавансована їхня техніка співу, а передусім їхня дисциплінованість та вичуття музичних нюансів. Закордонний іспит „Журавлів“ показав, що хор голосово і технічно спроможний виконувати найбільші хорові речі, а особливо твори релігійної музики, що завжди створюють клопоти для досконаліших колективів. Хор виявив непересічну музикальність у творах Д. Бортнянського, Л. Веделя, Леонтовича, Лисенка, Лятошинського, Воробкевича, Майбороди, Стеценка, та інших, його технічна зрілість захопила всіх слухачів виконанням найкращих зразків хорової музики музичних геніїв України.

На відзначення заслуговує солістка Марія Щуцька, особливо в арії Оксани із опери „Запорожець за Дунаєм“. До успіху хору „Журавлі“ спричинився у великій мірі також досконалій акомпанімент піяністки Анни Салій-Туз.

Не вдаючись до аналізу кожної окремої позиції виконуваного твору, треба загально ствердити, що виступ „Журавлів“ пройшов справді блискуче, а численна публіка під час концерту декілька разів вставала і з почуттям вдячності, задоволення і захоплення довго оплескувала своїх братів із Польщі, що не лише не дають загинути „Наашій думі, нашій пісні“, але й розносять її славу по світу до добріх людей.

Концерт був поважним культурним досягненням. Він залишив мілій тривалий спомин так для виконавців, як і для слухачів. Підсумовуючи, доводиться, ствердити, що це був чисто український концерт, з українською публікою, яка ним насолоджувалась. А одночасно був це подвиг української суспільності під проводом КУК, якого можуть позаздрити українцям усі етнічні групи. Велике признання належить організаторам і виконавцям за відважний пionерський чин і осяг.

Ярослав Назирович

ЗАПАС НАФТИ

За останніми підрахунками, поклади нафти на земній кулі становлять 71 мільярд тони. 59 процентів цієї кількості припадає на Близький Схід. Комуністичні країни мають у своїх надрах 11 процентів світових запасів. Африка — 10 процентів, Сполучені Штати — теж 10 процентів, Латинська Америка — 7.

ЖИТТЯ І ЗНАННЯ

О. ВОЛОХ

ВСЕСВІТ

(початок у попередньому числі)

Запропонована нижче Еліптична теорія випливає з принципу подібності всього, що існує в природі: атоми — з рухами частинок довкола ядра, сонячна система — з рухами планет довкола Сонця, Галактична система — з рухами Сонця і інших зірок, разом з їх планетами довкола свого гравітаційного центру.

Еліптична теорія, як її ще можна назвати, Теорія космічного балансу, продовжує цю аналогію, припускаючи, що і Галактична система, разом з іншими зоряними системами вічно рухаються по еліптических орбітах довкола свого гравітаційного центру, творячи еквілібрістичний баланс в безкінечному просторі. В залежності від положення систем по відношенню до центра Всесвітньої еліптичної абсолютні швидкості постійно змінюються, по-дібно до змін в швидкостях руху планет довкола Сонця, згідно з законами Кеплера.

Ці швидкості поступово зростають в міру наближення Зоряної системи до центра Всесвітньої еліптичної, досягають найвищого порядку в певній зоні орбіти і так само поступово понижуються аж до найменшої швидкості, при найбільшому віддалені від цього центру. Якщо припустити, що в період наближення зоряної системи до центру Всесвітньої еліптичної швидкість цієї системи зросте до швидкості світла, 300 000км/сек, то треба сподіватись, що така система зміниться фізично, матерія перетвориться в космічну енергію атомового розпаду, світляні хмари. Зоряні тіла стануть тим, що ми називаємо квазарами, неймовірно яскравими, величезними світляними хмарами, сконцентрованими полями енергії.

Пройде довгий час і поступово ці квазари вийдуть з зони критичної, так званої квазарної зони, і поволі почнуть повернутись до матеріального стану. З хаотичної стихії-енергії постануть первісні легкі атоми, почнеться період еволюції матерії, творення матеріального світу.

Техніка цього процесу, техніка творення атомів нам не відома але він є настільки складним і дивним своєю природою, своєю ідеєю, що він не може бути стихійним і випадковим, не може проходити без певної цілі.

Що далі відходить зоряна система від квазарної зони, тим повільнішим стає їх рух, тим сильніше матеріалізується вона, вільна космічна енергія переходить в атоми. Згодом, в окремих, меншого розміру тілах, особливо в тих їх частинах, які мають меншу векторну абсолютну швидкість, починають творитись важчі атоми.

Крім універсального руху всієї зоряної системи по своїй, спільній для всіх до неї входячих зірок і плянет орбіті, кожна з цих зірок рухається по своїй окремій, меншій орбіті. Вектори швидкостей цих рухів в певних частинах орбіт є спільними з векторами швидкості всієї системи і таким чином абсолютна вислідна швидкість окремих зірок є значно вищою, ніж такі швидкості інших супутників.

Залежно від положення в певний час зоряної системи і окремих зірок, які до неї входять, на їх орбітах, вислідна швидкість цих зірок може наближатись до швидкості світла, перетворюючи їх знову в квазари, хоті і решта зірок системи залишається в матеріальному стані.

Тому, що розміри зоряних орбіт є колосальні, то, навіть при величезних швидкостях, зоряні системи забирають дуже довгий період як для повного циклю, так і для окремих фаз.

Височина абсолютної швидкості має могутній вплив на якісний стан матерії в різних позиціях зоряних систем і плянет. В умовах нашої Соняшної системи, яка рухається порівняно поволі, періодичні зміни векторних швидкостей, залежно від положення земної кулі і Сонця на їх орбітах, приводять звичайно лише до незначних кліматичних змін, до вибухів вулканів, до періодичних варіацій в активності Сонця. Але інколи і наша Земля відчуває драматичні зміни. Час-від-часу, в певних ділянках орбіти Соняшної системи, векторні зміни приводять до періодів надзвичайного охолодження, в наслідок чого настають льодовикові періоди.

Інколи ці зміни викликають сильне потепління, що приводить до розставання льодів. Дослідження періодів руху нашої системи може дати нам змогу точно вираховувати час цих драматичних змін. В 1980 році було впреше використано спеціальні радіометри, на сателіті, щоб встановити загальну ірадіацію тепла Сонцем і виміряти періодичні зміни в цій ірадіації напротязі чотирьох місяців.

Було встановлено, що ці періодичні зміни флюктуацій є в порядку 0.05%, за винятком двох днів, коли вони підскочили до 0.2%.

Якщо прийняти до уваги, що векторні зміни в швидкості руху Сонця сягають також приблизно 100-150 км/сек, або 0.03%-0.05% критичної швидкості, 300 000 км/сек, то ці спостереження можуть бути підтвердженням справедливості еліптичної теорії в цій діяльності. В певних зонах своїх орбіт зоряні системи досягають найбільшого віддалення від центру своєї орбіти і швидкість їх руху доходить до свого мінімума. Це є зони повної матеріалізації, неймовірної концентрації матерії, зони найтяжчих атомів, які починають завалюватись і руйнуватись. Матерія приходить до хаотичного стану. Зоряні тіла „зсихаються“, зменшуються своїм об’ємом в більйони разів, входять в так званий свій пульсарний період. Зона орбіти, в якій це стається, називається пульсарною зоною. Проходить час, пульсарні зорі повертаються в квазарну зону, в якій вони оновлюються і розпочинається повторний

цикл.

Залишається питання: що ж служить центром Всесвіту, центром, чи, можливо, і центрами еліпси, чи еліпсів, довкола яких рухаються зоряні системи, центрами настільки потужними, що вони спроможні втримувати ці зоряні системи.

Ми не знаємо! Можливо тими центрами тяжіння є так звані „чорні діри“, тіла такої гравітаційної сили, що навіть світляні проміння, незважаючи на критичність своєї швидкості, заломлюються і зникають в них?

Можливо центром Всесвіту є колосального розміру система, подібна до гіантської „чорної діри“ гущина якої є такою, якою була гущина „первинного яблука“, згідно з теорією Великого вибуху. Цікавим є, що вже в 1986 році з’явились в наукових журналах повідомлення про відкриття подібного тіла із частин простору. Сила притягання цього тіла є неймовірною. Вага його є вищою суми ваги всіх небесних тіл Всесвіту, отже можна сподіватись, що воно втримало б ці тіла у різних орбітах, подібно до того, як Сонце втримує свої плянети.

Є ще багато невияснених питань:

Що тримає цей центр Всесвіту?
Чи рухається і він, а якщо рухається то — чому?

Які якісні зміни відбуваються в цьому центрі?
Ми не можемо тепер відповісти на ці питання, хоч від відповіді на них, мабуть, залежить багато, залежить і правдоподібність цієї концепції будови Всесвіту!

Провідною думкою наведеної гіпотези є припущення, що **абсолютна швидкість** руху як системи, так і складаючих її атомів має критичний вплив на її фізичний, хемічний і біологічний якісний стан. Під абсолютною швидкістю ми розуміємо вислідну всіх векторних швидкостей, в яких приймає участь як вся система, так і складаючі її атоми. Перетворення матерії в енергію, та навпаки, відбувається по основному закону Еліптичної гіпотези, закону Космічного балансу:

Загальна кількість матерії і енергії у Всесвіті знаходиться в постійному балансі. Космічна енергія виникає лише в наслідок розпаду атомів, який викликається зростанням абсолютної швидкості руху до критичного стану в 300 000 км/сек.

Як і інші гіпотези про такі складні і мало відомі нам якості, як Всесвіт, життя, їх Творець, Еліптична гіпотеза має в собі багато невиясненого і лише частинно заторкує основні механізми проблем. Все ж таки, ця гіпотеза є базована на головній засаді будови Всесвіту-аналогічності: атомове ядро-атом-молекула-плянети-зорі-Всесвіт. Намагання знайти пояснення всіх елементів проблеми будови Всесвіту, розкрити таємницю їх буде ще довго залишатись найвищою мрією людства. Роки, століття, може тисячоліття...

Лишє-мрією, бо доводиться розкривати щось абсолютно далеке, чуже, невідоме. Таке далеке, таке

чуже, таке незнане, що все воно ввесь той Всесвіт здається нереальним, неможливим, несприйнятливим.

Тому, що розміри зоряних орбіт є колосальні, то, навіть при величезних швидкостях, зоряні системи забирають дуже довгий період як для повного циклю, так і для окремих фаз.

Височина абсолютної швидкості має могутній вплив на якісний стан матерії в різних позиціях зоряних систем і плянет. В умовах нашої Соняшної системи, яка рахується порівняно поволі, пе-ріодичні зміни векторних швидкостей, залежно від положення земної кулі і Сонця на їх орбітах, приводять звичайно лише до незначних кліматичних змін, до вибухів вулканів, до періодичних варіацій в активності Сонця. Але інколи і наша Земля відчуває драматичні зміни. Час-від-часу, в певних ділянках орбіти Соняшної системи, векторні зміни приводять до періодів надзвичайного охолодження, в наслідок чого наступають льодовикові періоди.

Інколи ці зміни викликають сильне потепління, що приводить до розтанння льодів. Дослідження періодів руху нашої системи може дати нам змогу точно вираховувати час цих драматичних змін. В 1980 році було впреше використано спеціальні радіометри, на сателіті, щоб встановити загальну ірадіацію тепла Сонцем і виміряти періодичні зміни в цій ірадіації напротязі чотирьох місяців.

(Далі буде)

ПУБЛІЧНІ ДОПОВІДІ У.В.У

(БК) Публічні доповіді в Українському Вільному Університеті під час літніх сесій уже мають традицію.

Серію доповідей в цьому році започаткував д-р Валентин Мороз 15 липня 1986 р „Літературним вечором“, на якому читав свої новіші твори. Д-р В. Мороз є викладачем УВУ в ділянці історії; він добрий промовець, вміє зацікавити приступіні своїми споминами. Його літературний вечір притягнув багато слухачів, зокрема молоді.

Другою актуальною доповіддю була доповідь д-ра Юрія Денбського, секретаря УВУ й доцента УТГІ. Д-р Денбіцький, за фахом хемік харчів, працював багато років у галузі радіохемії. Тема його доповіді: „Радіоактивні речовини в нашему оточенні — в харчах та в нашему організмі — перед Чорнобильською катастрофою і після неї. Проблематика радіохемічної аналізи харчів.“

Доповідач пояснив природну сутність радіоактивності, дав перегляд окремих родів радіоактивного промінювання. Зупиняючись детальніше на радіохемічній аналізі харчів, доповідач подав автоторії аргументи проти містичного страху, що панував під впливом преси на Західі, але вказав, що в Україні, зокрема в районі катастрофи навколо Чорнобиля, не можна цих небезпечних наслідків нехтувати, в першу чергу якщо йдеться про харчування.

Цікавий був „„Вечір спогадів з театрального життя“ мг-ра Ярослава Клімовського, що відбувся у середу 23 липня. Доповідач поділився з приступініми своїми спо-

гадами про мандрівку театральних труп в довоєнній Галичині, згадував співробітників обох театральних труп — „Заграви“ під кер. В. Блавацького та трупи „ім. Тобілевича“ під кер. М. Бенцаля, з яких в 1940 р. постав Державний Академічний театр опери і балету у Львові. Прелегент згадав і про театральне життя на еміграції — в таборах біженців, і про свої „перші кроки“ на землі Вашингтона.

Про трагедію біженця зі совєтського корабля, Мирослава Медведя, який бажав залишитися в Америці, говорив проф. Микола Богатюк у середу 30 липня. Ця справа — набрала широкого відгомону серед наших людей в США.

Доповідь підтвердила, що ми на жаль, не спромоглись належну і ділову репрезентацію в Америці, щоб з нашими біженцями такі трагічні сцени не повторялися.

Цікавою з політичного боку була доповідь авганського науковця проф. Сарзаміна Каймура, колишнього міністра фінансів і професора Кабульського університету яка відбулася у вівторок, 5 серпня, 1986. на тему: „Афганістан сьогодні“. Він схарактеризував затяжну боротьбу, яку ведуть афганські мужегеддіни (повстанці) проти совєтських і афганських комуністичних військ за незалежний Афганістан. Згадав про проблему афганських біженців в Пакистані, Ірані, і в Європі.

Про літературне життя в Україні, зокрема — про поезію шестидесятників і пізніших правозахисників доповідала у п'ятницю 8 серпня, пані м-тр Олександра Черненко-Рудницька, докторантка УВУ.

Наукову доповідь в площині порівняльної літератури дав у вівторок, 12 серпня, проф. Володимир Жила, з Тексасу. Він вибрал собі шекспірозванчу тему „Генрі IV“ В. Шекспіра в українському перекладі Теодосія Осьмачки“. Доповідь була добре і детально опрацьована, однак прелегент майже не згадав порівняльно наших раніших перекладачів драм Шекспіра, передовсім хочби І. Франка, П. Куліша, М. Стрицького і ін., що започаткували шекспірозванство століття тому. Їхніми перекладами напевно в якісь мірі користувався Т. Осьмачка.

Цикл доповідей в УВУ закінчено доповіддю проф. Всеволода Кармазина-Каковського, проф. УТГІ, яка відбулася у середину, 20 серпня 1986 р. Прелегент говорив про ролю Харківського університету в поширенні ідей простірної архітектури пейзажів, — ідей урбаністичної гармонізації — з нагоди 55-ліття заснування Факультету цього спрямовання у Харкові в 1931 році.

Треба також згадати, що в приміщенні УВУ відбулася у неділю 27 липня 1986 р. Наукова Мовознавча Конференція, яка згуртувала широкий круг прелегентів і взагалі учасників (понад 80 осіб).

Конференцію підготовив проф. О. Горбач, голова Мовознавчої комісії Комітету підготови Наукового Конгресу в Тисячолітті Хрищення України.

ОБЕРЕЖНІСТЬ ЕВКЛІДА

Евкліда (помер 424 р. до РХ), видатного грецького математика, якось запитав його учитель:

— Чи ти б віддав перевагу двом цілим яблукам чи чотирьом різним половинкам?

— Звичайно, учителю, чотирьом половинкам.

А чому? Хіба це не одне й те саме?

— Зовсім ні. Вибираючи двоє цілих яблук, як я дізнався, чи вони не червиві?

У ЮВІЛЕЙНІ РІЧНИЦІ ІВАНА ФРАНКА

У журналі „Н.Д.“ були добрі статті про Івана Франка у його 130 річчя з дня народження і 70 річчя з дня смерті. Але одні відзначили І. Франка словом, а я хочу порадувати авторів і читачів „Н.Д.“ іншим вкладом у пам’ять І. Франка. В місті Ляшін, Квебек є дві церкви, — Українська Православна св. Юрія і Українська Католицька св. Василія, та організація СУЖЕРО і Товариство Просвіта. Чисельно ми малі, але духовно велики.

За моєю ініціативою і працею була названа вулиця іменем Івана Франка. Ця вулиця є і вже на мапах. Ми маємо господаря, посадника міста М. Дескорі та його заступника, українця, Василя Миколюка. І ось, у розмові з ними, ми домовилися, щоб у нашому прекрасному місті поставити також бронзову плиту у пам’ять І. Франкові. Відійду від теми. Але коли ми, члени Православної Церкви оббивали алюмініем резиденцію нашого священика то звернулися за допомогою до мейора. Він сказав: зробіть роботу і мені дайте рахунок. Половину я заплачу. Так, він заплатив \$1500. Який ще мейор так поступив би? 26-го жовтня на його пропозицію Міська Рада погодилась переіменувати і парк напроти Франкової вулиці ім’ям Івана Франка. В парку й було поставлено плиту. І ось ми є у процесі цієї праці. Бронзова плита розміром 8x4 фіти і товщиною 8 інчів важить біля одної тонни: у Монреалі її не можна замовити. Треба було звернутися до фірми у Торонто. А друга фірма є у Вінніпезі. Надписи по-французьки, англійськи і українськи взяті з поеми Івана Франка „Великі Роковини“:

КОЖНИЙ ДУМАЙ, ЩО НА ТОБІ,
МІЛІОНІВ СТАН СТОЙТЬ,
ЩО ЗА ДОЛЮ МІЛІОНІВ
МУСИШ ДАТИ ТИ ОДВІТ.

Рахують за кожну букву. Сікльки це все буде коштувати ще не відомо, але наший Каменяр на цей видаток нашої громади заслужив. „Лупайте цю скалу“ і ми її лумаемо. Фундамент під цю плиту та три гнізда під прапори побудує місто. Ніяких збріок ми не проголосуємо, але поклонники І. Франка, як відізвуться із допомогою, то будь ласка. Як ми будемо готові до відкриття цієї плити, то повідомимо в пресі. Тимчасовий комітет вибрали в

М. Дескорі і В. Миколюк на вул. Івана Франка.

такому складі: А. Білоцерківський — голова А. Ромас — секретар і Йосип Дячишин — скарбник.

Моя адреса: A. Bilocerkivsky
320 41 Ave, Lachine, Que. H8T 269

А. Білоцерківський

ВІДКРИТТЯ СВЯТО-ВОЛОДИМИРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ В ПАРМІ

Підходимо все ближче до славетного ювілею Хрещення України. Отець Юрій Галиця, сотрудник Православної катедри святого Володимира у Пармі, Огайо, мав на меті проект — відкрити бібліотеку в пам’ять Ювілею. Після досліджень можливостей, наполегливих старань і великої праці з ініціативи кількох осіб, а зокрема комітету, проект був здійснений.

В неділю 14-го вересня 1986 року відбулося посвячення і відкриття бібліотеки. У присутності численної громади, протопресвітер С. Ганкевич завершив чин посвячення, співав хор під диригуванням Олега Махлай. Керівник комітету І. Махлай привітавши присутніх, разом з отцем С. Ганкевичем і головою парафіяльного уряду Я. Бурську, урочисто перетяли стрічку. Протоп. С. Ганкевич в своему слові висловив признання комітетові і всім що так активно працювали, і дякував за ту велику працю...

Для бібліотеки відведена гарно впорядкована кімната, майже 2000 книжок вже зареєстровано. Бібліотека має архіви Катедри св. Володимира за 60 років існування.

З нагоди відкриття була також виставка вишивок, яку впорядкувала паніматка Анна Ганкевич, І. Махлай впорядкував знімки Культурно-історичних пам’яток нашого Києва, висвітлювали фільм „Жнива розпачу“ про голод в Україні. Присутні мали перекуску, відчувалося вдовolenня всіх.

Комітет висловлює велику подяку всім жертводавцям, які відгукнулися на заклик та склали грошеві пожертви чи подарували книжки, всім, хто спричинився працею до відкриття. Закликаю всіх відвідати бібліотеку й вірю, що ширший загал своєю активністю гідно відзначить світле Тисячоліття.

Тоня Шийка

КАНАДСЬКИМ БОНДАМ 40 РОКІВ

Цей рік відзначає 40-річчя Канадських Ощадностівих Бондів, т. зв. „Канада Сейвінгс Бондс“.

Від часу внесення плану Бондів 1946 р., це найбільш популярна і безпечна форма вкладання капіталу. Тепер один із двох канадців користається бондом.

Перше видання продавалося по вимінах \$50, \$100, \$150 і \$1000. Тодішня відсоткова ставка була 2.75% на десятирічний термін.

Т. зв. „Пейройд Сейвінгс План“ був найбільш популярним. Від 1946 р., 114 мільйонів доларів були закуплені згідно з Планом Ощадності, і 18.1 більйона доларів були набуті канадцями — 1.7 більйона доларів 1985 р.

Продаж цьогорічного видання починається з кінцем жовтня, і може бути закуплений через План Ощадності Платні або на готівку у Вашому банку або кредитніці.

„НА ЗДОРОВ'Я“?

ОТРУТА РУЙНУЄ ВСЕ

Алкоголь (етиловий спирт) — продукт спиртового бродіння. Одержано його синтетичним шляхом. У сирому вигляді він містить отруйні домішки — сивушні олії. Особливо багато їх у самогоні. Багато хто вважає, що він нешкідливий, бо виготовлений з цукру, дріжджів, тобто високоякісних, поживних, продуктів. Але це не так. У процесі бродіння внаслідок складних хемічних перетворень різко змінюються властивості речовин, що беруть участь у цьому процесі. Вони перетворюються на інші хемічні сполуки, в тому числі й отруйні. Тяжке самогонне сп'яніння (головний біль, почувтя оглушення, болі під грудьми), пояснюється тим, що сивушні олії окислюються повільніше, ніж етиловий спирт. З цієї ж причини перебіг алкогольизму у людей, які п'ють самогон, дуже тяжкий.

У наш час високого нервово-емоційного напруження оргнаїзм людини дедалі гірше переносить алкоголь. Немає жодного органа, жодної системи, які не уражалися б через тривале його вживання. За даними зарубіжних авторів у 80 процентах випадків захворювань на рак ротової порожнини і стравоходу винен алкоголь. Результати вивчення особливостей захворювань на алкогольизму дали змогу професору А. К. Качаєву встановити, що за відносно невеликий період пияцтва число уражень шлунково-кишкового тракту зростає в 17 разів, серцево-судинної системи — у 12, органів дихання — три-четири. Серед захворювань органів травлення переважали виразкова хвороба шлунка й дванадцятапалої кишki, гастрити, холецистити, гепатити. Ці недуги вимагають постійного амбулаторного, а нерідко й тривалого стаціонарного лікування.

Всмоктується алкоголь у травній системі: незначна кількість — у порожнині рота, близько 20 процентів — у шлунку та близько 80 — в кишках. Уже через п'ять хвилин після вживання його можна виявити у крові.

Близько десяти процентів алкоголю виділяється з організму в незмінному вигляді з повітрям, що видається, потім, сечею. Решта поступово руйнується, однак певна частина фіксується тканинами й виділяється з організму дуже повільно, протягом двох-трьох тижнів. Ступінь шкідливого впливу залежить від низки факторів — кількості й міцності спиртного, якості їжі (жирна та м'ясна, молоко, уповільнюють всмоктування алкоголью), а також від фізичного й психічного стану людини.

Доведено, що з усіх органів нашого тіла головний мозок найбільш беззахисний перед алькогольною отрутою. Якщо умовно вважати, що у людини в крові міститься 100 одиниць алкоголю, то в печінці йог обуде 150, а в головному мозку — 170 одиниць.

Алкоголь шкідливо впливає на всі внутрішні органи. У людей, які систематично п'ють, завжди

відбувається запальний процес на слизовій оболонці шлунка. Запальний процес, поширюється і на слизову кишечника, у зв'язку з чим порушується процес травлення, можуть з'явитися проноси.

Усе це сприяє розвитку виразки шлунка й дванадцятапалої кишki. Помічено, що рак шлунка в а алкоголіків розвивається частіше, ніж у людей непитущих. Порушується також і функція підшлункової залози.

Спиртні напої, особливо міцні, паралізують дію клітин, що виділяють пепсин — фермент, без якого не можуть перетравлюватися білки їжі. Це призводить до того, що у п'яниць розладнується діяльність шлунка. Якщо людина п'є й далі, то слизова поступово атрофується і перестає брати участь у процесі травлення. Ось чому у хронічних алкоголіків не виникає апетиту після того, як вип'ють. Вони, як правило, мало їдять. Оболонка шлунка в них має схильність до виникнення поліпів і злоякісних пухлин.

Аналогічні хворобливі явища розвиваються і в кишечнику — тонкому й товстому. Уражена слизова виділяє менше ферментів і травних соків. Це утруднює процес перетравлення їжі й всмоктування через слизову оболонку в кров живильних речовин, які потрібні для нормальної діяльності організму. У крові нагромаджується багато шкідливих шлаків. Бо вона, перш ніж досягти клітин різних органів, проходить знешкоджуючий бар'єр — печінку, яку називають головною хемічною лабораторією організму. Але якщо отрут багато, печінка не справляється, і вони долають її хімічні фільтри.

Спочатку настає запалення печінки — гепатит, а потім і жирове переродження її тканини. Це призводить до розвитку тяжкого захворювання — цирозу печінки. Вчені встановили, що смертність від цього захворювання серед питущих у дев'ять разів вища, ніж серед непитущих. Доведено також, що у хворих на алкогольизму первісний рак печінки трапляється в 1,5 раза частіше.

Необґрунтованою є думка, ніби алкоголь підвищує апетит. Справді, попервах, подразнюючи слизову оболонку шлунка, він трохи збільшує виділення шлункового соку, — з'являється відчуття голоду. Однак у соку багато соляної кислоти й мало ферментів, тому він не поліпшує травлення.

Дехто помилково вважає, ніби виразкову хворобу шлунка можна вилікувати спиртними напоями — мовляв, невеликі дози спирту натцесерце «припалюють» виразку. Насправді при цьому швидко виділяється велика кількість розрідженного шлункового соку, і концентрація алкоголю, що потрапив до шлунка, в багато разів зменшується. Тому він ніяк не може «припалювати» виразку. Знеболюючий ефект всмоктується в кров і викликає сп'яніння, яке тимчасово притамовує біль. Виразка при цьому анітрохи єн зменшується. Якщо по-справжньому не лікуватися, можуть виникнути

тяжкі ускладнення — шлункові кровотечі або проприв виразки.

У п'яниць значна частина калорій утворюється за рахунок алкоголю, що легко всмоктується і за-своюється. Інші ж живильні речовини — білки, вітаміни, мікроелементи — надходять у недостатній кількості. Неповноцінне харчування сприяє переворенню побутового пияцтва на хворобу — хронічний алкоголь. Він рідше зустрічається в країнах з теплим кліматом, де багато сонячних днів, удасталь фруктів, ягід овочів, отже й багато в раціоні вітамінів.

У період відвикання від алкоголю для профілактики рецидивів величезне значення має правильний режим харчування. Воно має бути регулярним, оскільки у хворого потаг до спиртного виникає тільки натіщесерце. Крім того, хворий повинен привчити себе їсти вранці. Ідуши на роботу, ні в якому разі не можна обмежуватися чашкою чаю. Сніданок має бути калорійним. Хворий повинен їсти чотири-п'ять разів на день, але потроху. Їжа має бути рідкою і теплою. Оскільки хворі на алкоголь здатні до запорів, не рекомендується їсти всухом'ятку. З раціону слід виключити продукти, які містять багато клітовини.

Їжа має бути різноманітною і калорійною, багатою на вітаміни й білки. Забороняються напої, в яких є хоча б небезпечні дози алкоголю. До раціону харчування обов'язково включають молоко. Якщо хворий не переносить його (проноси, здуття живота), то його наполовину розводять перевареною водою. Помічено, що люди, які вживають достатню кількість молока, дуже рідко стають на шлях пияцтва, вони не відчувають потягу до алкоголю. У хворих на алкоголь з часом зникає потреба в молоці, вони не сприймають його.

Корисними є вівсяні й рисові відвари, протерті овочі, фрукти, солодкі компоти. До меню включають також страви із сиру. При порушенні функції печінки корисні настоянки з шипшини, кропиви.

З раціону треба виключити продукти, які можуть викликати потяг до алкоголю: квас, лимонад, фруктові настоїки, цукерки з лікером. А також соління і прянощі. З напоїв рекомендуються мінеральні води (за призначенням лікаря). Речовинами, що мають дію, протилежну алкоголю, є натуральна кава і чай.

Та головне — цілковита відмова від спиртних напоїв назавжди. Іншого шляху боротьби з алкоголь зміється немає.

Надія Салій
кандидат медичних наук.

ОЦІНКА КНИГИ

Учні запитали Арістотеля (384-322) до РХ):

— Як можна знати, чи книга добра, якісна, а чи вона погана?

— Треба мати на увазі три обставини, — зазначив Арістотель, — чи автор все сказав, що мав сказати; чи він сказав лише те, що мав сказати; чи він висловив те так, як мав сказати.

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

ПОМЕРЛА КАТЕРИНА ЗАРИЦЬКА

У Львові 28 серпня 1986 р. відійшла у вічність сл. п. Катерина Заріцька, заслужена діячка українського визвольного руху.

Народилася Вона 5 листопада 1914 р. Від 1930 року, була членом ОУН. В 1934 р. була засуджена на 4 роки тюрми за участь в атентаті на міністра внутрішніх справ польського уряду, Броніслава Перещепінського.

У березні 1940 р. Катерина Заріцька була заарештована вдруге, вже радянською владою, за приналежність до ОУН і ув'язнена в пресловутих львівських Бригідках.

В 1944-47 роках Заріцька була провідником Українського Червоного Хреста. 21 вересня 1947 р. була знову заарештована советами і засуджена на 25 років. Після звільнення 22 вересня 1982 року жила в Волочиськах. Чоловік Покійної, Михайло Сорока, помер 16 червня 1971 р. на 60-му році життя в одному із мордовських концтаборів після 28 років ув'язнення.

Поховано сл. п. Катерину Заріцьку у Львові на Личаківському цвинтарі в родинній гробниці.

Вічна її Пам'ять!

ПОМЕР Д-Р С. РІПЕЦЬКИЙ

У четвер, 2-го жовтня 1986 року, помер заслужений громадсько-політичний діяч і публіцист д-р Степан Ріпецький народжений в 1894 році в Західній Україні. Він був старшиною УСС, головою Української Академічної Громади в Празі в 1921-22 роках, членом Закордонного Комітету УПСР в 1921-26 роках, членом Головної Управи УСРП у Львові 1926-39.

Після виїзду на еміграцію був членом ЦК УСП та УНПРади, а з 1949 року співредактором і редактором журналу „Вільна Україна“ (1960-69). Д-р Степан Ріпецький був автором праць „Українське Січове Стрілецтво“ (1956), „Листопад 1918 р.“ (1961), „Бібліографія джерел до історії УСС“ (1965), редактором збірника „За Волю України“ (1967) та багатьох статей.

ЛІСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

ЩЕ ПРО НАЗИВАННЯ ПО БАТЬКОВІ

(Відповідь В. Чапленкові)

Твердження В.К. Чапленка, що називання по батькові є „несвідоме пропагування сучасної московської русифікації літературної мови“ є абсолютно безпідставне. Це твердження суперечить поглядам самого, В. Чапленка, які він висловив у своїй цінній праці „Мовна політика більшовиків на Україні в 1950-60-их рр.“ (Чікаго. 1974, стор. 42). Ось як писав тоді В. Чапленко про називання по батькові: „називання по батькові в сучасній українській літературній мові можливе, і самого часу двічі писав *на його оборону*, в календарі „Нового шляху“ та в „Нових Днях“... Це добра форма звертання при взаємленні молодших із старшими (напр., учні можуть так звертатися до вчителя), а також старших між собою при рівному соціальному становищі (наприклад, педагоги, що працюють у тій самій школі).“ Далі в примітці В. Чапленко ще раз підкреслює доцільність уживання вислову по батькові: „Отож цілком його вилучати з української літературної мови не можна, оскільки селянських форм звертання для всіх суспільних умов не вистачає. Тим то не можна згодитися з тими українськими мовознавцями, що це пропонували чи й тепер пропонують. Якось на вечорі спогадів подебрадських інженерів у Нью-Йорку я записав з уст інженера П. Шоха згадку про те, як іхній учитель української мови М. Левицький казав їм звертатися до нього: „діду Модесте“, а також радив уживати таких висловів, як „дядьку Пана!“ Неприйнятнісь цього звертання в інтелігентському середовищі очевидна.“

І сам В.К. Чапленко у своїх листах та в дарчих написах на своїх книжках писав: „Петрові Васильовичу Одарченкові“. В опублікованих 1958 року листах М. Зерова до В. Чапленка читаємо звертання в такій формі: „Вельмишановний Василю Кириловичу“, „Дорогий Василю Кириловичу“. І сам М. Зеров у листі до В. Чапленка з 4.XII.1928 в кінці додає, що його звуть по батькові „Костянтинович“. Приятелі й знайомі М. Зерова величали його „Микола Костьевич“. Академіка С. Єфремова всі звали „Сергієм Олександровичем“. І сам С. Єфремов, звертаючися до своїх знайомих, називав їх по імені й по батькові. У статті, опублікованій у зб. „Література“ (1928, стор. 158), С. Єфремов писав: „Вік... в особі Бориса Дмитровича знайшов собі... авторитетну підпору“. (Так він називав Б. Грінченка). Багато письменників у своїх листах зверталися до Б. Грінченка, називаючи його Борисом Дмитровичем,. Та й сам Б. Грінченко у своїх листах звертався до знайомих, називаючи їх по імені й по батькові. Напр., у листі до (М. Кропивницького) з 1898 р., 24 квітня (Б. Грінченко пише: „Високоповажний і дорогий Марку Лукичу!“

Б. Антоненко-Давидович, якого В. Чапленко називає: „цеї чи не єдиний з тамтешніх авторів, що пише з почуттям національної й людської гідності“, — у своїх численних листах до Д. Нитченка починає кожний свій лист таким звертанням: „Дорогий Дмитре Васильович!“

У мене зберігся автограф акад. С. Єфремова: його адреса на конверті — „від С.О. Єфремова. Гоголівська 27“. (фотокопію додаю). Як бачимо, тут подано ж ініціали імені й по батькові.

В. Чапленко у цитованій уже праці пише, що на його думку не треба називати по батькові незнайомих осіб, давно померлих людей, свинарок, доярок і галицьких письменників (стор.42). А в своїй статті „Я протестую“ пише, що „Петро Одарченко не підписує своїх статей із своїм отецтвом“. Але всім відомо, що кожен автор підписує свої статті іменем і прізвищем, або ініціалами імені і прізвищем, або ініціалами імені й по батькові й прізвищем, але не трьома цілими словами (ім'я, по батькові й прізвище).

В. Чапленко чомусь без усякої потреби вводить русизм „отецтво“ — калька з російського слова „отчество“. У всіх словниках (за ред. Б. Грінченка, С. Єфремова, найновішому академічному Сл. Української Мови) вживачається український відповідник „по батькові“, а не русизм „отецтво“.

Отже, порівнявши погляди В. Чапленка на вживання форм по батькові, висловлені в кн. „Мовна політика більшовиків на Україні в 1950-60-их рр.“ (1974), з поглядами в статті „Я пртестую“*, бачимо, що В. Чапленко протестує ПРОТИ САМОГО СЕБЕ.

1974 р. він називав вислів по батькові „доброя формою звертання“, ва 1986 р. цю саму форму звертання по батькові він вважає засобом „русифікації української літературної мови“.

Якщо ми погодимося з останнім поглядом В. Чапленка, то тоді мусимо визнати, що Шевченко, Леся Українка, Панас Мирний, Іван Франко (він також вживав форми по батькові у своїх листах,) В. Самійленко, Б. Грінченко, Олена Пчілка, М. Лчілка, М. Лисенко, В. Винниченко, І. Огієнко, А. Кримський, С. Єфремов, М. Зеров, П. Филипович, М. Драй-Хмара, Б. Антоненко-Давидович, Г. Голоскевич, В. Чорновіл, і сам В. Чапленко були русифіаторами української мови, бо титулували дюдей по батькові.

Отже, Василю Кириловичу, Ваш протест безпідставний!

Петро ОДАРЧЕНКО

*Короткий лист В. Чапленка „Я пртестую“ був надрукований у „Нових Днях“ за липень-серпень 1986 р. на стор. 40-ій. Його довга стаття на цю тему й під таким же заголовком була надрукована в одному з чицел „Українського Голосу“ за липень ц.р.

Ред.